

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen

200600042

Religieuze en levensbeschouwelijke invloeden op pedagogisch handelen

---

**Ouderbetrokkenheid bij doveninstituten in 1970
en de huidige Koninklijke Kentalis Groep.**

Namen: Ella de Jong (3339459)
Paula Platschorre (3404692)
Dewi de Wildt (3377946)

Beoordelaar: Drs. Corrie Tijsseling
Tweede beoordelaar: Drs. Paul Baar

Datum: 16 juni 2011

Ouderbetrokkenheid en Doveninstellingen

Inhoudsopgave

Abstract	3
Theoretische inleiding	4
Tijdsbeeld	4
Ouderbetrokkenheid	6
Onderwijs	9
Doven Instellingen	11
Methoden	15
Resultaten	19
Discussie en Conclusie	33
Literatuurlijst	40
Bronnenlijst	43

Abstract

This article will give an overview of a study into parental involvement at institutes for deaf children in the Netherlands. It will be studied whether parent involvement in 1970 differs from the present. In 1970 there were three institutes for the deaf (Guyot Institute, Effatha and the Institute for the Deaf) which will be involved in this study. Parental involvement at those institutes will be compared to parental involvement at the organization Royal Kentalis which was founded in 2009 and is an amalgamation of a number of institutes and schools for the deaf, including the three mentioned institutes. Method: Documents that have been found on the internet and in archives will be analyzed, using the qualitative method of Grounded Theory.

Results: It appeared that, in 1970, all institutes had a parent association. The Institute for the Deaf and Effatha publicized a magazine to keep parents updated. At the Guyot Institute the parents association publicized such a magazine. In the present many parent associations are brought under one overarching organization, called the Dutch Federation of Parents of Deaf Children (FODOK). Nowadays deaf children live more often with their parents in comparison with 1970.

Conclusion: The institutes around 1970 differed in being open towards parents and the amount of influence they gave to parents associations. Nowadays, parents have more direct communication with their children in comparison with 1970 and less direct communication with school. Also, there was found a change from informal to formal contact between parents and the schools over the two periods.

Keywords: parent involvement, Institute for the Deaf, Guyot Institute, Effatha

Tijdsbeeld

De jaren '70 van de vorige eeuw staan bekend als roerige jaren. De Nederlandse maatschappij ondergaat veranderingen op allerlei gebied. Aangezien de onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat deze periode betreft zal hier in de inleiding een beeld worden geschetst van deze periode. Ontzuiling, secularisatie en verwetenschappelijking zijn processen die een duidelijk stempel hebben gezet op deze periode. Deze processen zullen hieronder nader omschreven worden. Ook zal er ingegaan worden op de opvatting die er heerste over de opvoeding.

Rond 1970 is Nederland nog sterk beïnvloed door de verzuilde ideeën. De maatschappij is verdeeld op basis van morele en religieuze overtuigingen en voor elk van deze overtuigingen is er een eigen zuil. De namen van de zuilen geven de overtuiging weer van de aanhangers, zo is er bijvoorbeeld een gereformeerde zuil, een katholieke zuil en een socialistische zuil. Een kenmerk van een verzuilde samenleving is dat er ook sprake is van fragmentarisering op het gebied van allerlei soorten organisaties. In Nederland is dit in de jaren '60 duidelijk het geval. Iedere zuil heeft zijn eigen organisaties zoals een politieke partij, een krant en een school¹.

Na een lange periode van verzuiling beginnen er in de jaren '60 en '70 in Nederland grote veranderingen te ontstaan binnen de samenleving. Het proces van secularisatie en ontkerkelijkheid komt op gang². Secularisatie betekent volgens de vanDale letterlijk 'het wereldser worden'³. Kaufman⁴ beschrijft het als volgt: secularisatie is een onderdeel van de verandering richting modernisme en liberalisme. Een emancipatie die zich voltrekt op allerlei gebieden, namelijk wetenschap, kennis, de markt en de staat. De opkomende seculiere gedachten en discoursen vervangen niet de bestaande religieuze gedachten en discoursen maar deze laatste worden verplaatst naar het persoonlijke domein van ervaring, geloof en praktijk. Dit komt heel duidelijk naar voren in de ontkerkelijkheid. De cijfers van het onderzoek van Driessen & Van der Slik⁵ geven aan hoe drastisch deze veranderingen zijn. In 1960 is 82% van de Nederlanders lid van een kerk, in 1991 is dit aantal gereduceerd tot slechts 43%. Hierdoor verandert de rol van religie en kerk binnen de samenleving enorm. De invloed van de kerk op het alledaagse leven wordt veel minder groot.

---

¹ Spiecker & Steutel, 2001.

² Knippenberg, & Van der Ham, 1993.

³ Van Dale, 2005.

⁴ Kaufman, 2007.

⁵ Driessen & Van der Slik, 2001.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

De secularisatie is een van de redenen van de ontzuiling. Daarnaast spelen de opkomst van de moderne welvaartsstaat en de schaalvergroting binnen het onderwijs een belangrijke rol. Volgens Bax⁶ verdwijnt hierdoor de ideologische isolatie. Kennedy⁷ geeft aan dat er al sinds de jaren '50 mensen waren die niet meer blindelings de ideeën aanvaardden van de zuil. Dit heeft gezorgd voor verval van de subculturen van binnenuit. Vooral de intellectuelen binnen de kerken distantieerden zich in steeds grotere mate van het religieus-culturele isolement.

De intellectuelen zijn een product van de meer en meer verwetenschappelijkte samenleving. De rol van de kerk wordt vervangen door de wetenschap, er wordt geprobeerd om verklaringen te vinden in de wetenschap in plaats van God te zien als bestuurder van alles. Ook op het gebied van de opvoeding ontstaat een wetenschappelijke insteek. Met de opkomst van de wetenschappelijke pedagogiek worden er onder andere ook meer onderzoeken gedaan naar het effect van thuismilieu en een scheiding tussen ouders en kind. Ook ontdekken onderzoekers het belang van de eerste vier levensjaren⁸. Plowden⁹ heeft gevonden dat de medewerking en in het bijzonder ook de interesse van de ouders in het werk van de school van bijzonder belang zijn in de lagere school jaren.

In verschillende Amerikaanse onderzoeken wordt gevonden dat dove kinderen met dove ouders beter presteren op school dan dove kinderen van horende kinderen. Kennelijk is communicatie tussen ouder en kind erg belangrijk. Dit komt inderdaad naar voren in onderzoeken. Twee factoren blijken een belangrijke rol spelen: acceptatie en een meer adequate wijze van communiceren. Met name de manier waarop ouders met hun kinderen spelen, het geduld wat ouders tonen, toegeeflijkheid en permissiviteit, luisteren naar het kind en oogcontact zijn hierbij belangrijk¹⁰.

Tot de jaren '30 heeft het 'morele denken' het overwicht in opvoeding en onderwijs. Het kind moet goed boven kwaad leren kiezen door 'liefdevolle strengheid' van de opvoeders, dit komt vooral naar voren in de christelijke opvatting. Na de jaren '30 komt er meer aandacht voor betrokkenheid van ouders bij hun kinderen. In de jaren na WOII zijn katholieke, gereformeerde en liberale opvattingen over opvoeding nauwelijks meer van elkaar te onderscheiden. De vanzelfsprekendheid van het gezag van de ouders verdwijnt rond 1970, ouders gaan autoritair opvoeden. Er is niets meer over van de opvoedingstechniek volgens het 'morele denken'.

---

⁶ Bax, 1988.

⁷ Kennedy, 1995.

⁸ Van Uden, 1981.

⁹ Plowden 1967, zoals geciteerd in: Van Uden, 1981.

¹⁰ Corson, 1973, Meadow & Schlesinger, 1972, Balow & Brill, 1976, zoals geciteerd in: Van Uden, 1981.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

In 1952 ontstaan er ouderverenigingen. In 1964 worden deze ouderverenigingen gebundeld in de Federatie van de Ouderverenigingen. Ouders beginnen duidelijk invloed uit te oefenen op het beleid. Weijers beschrijft drie verklaringen voor de opkomst van de ouderverenigingen. De eerste verklaring is de boeken die geschreven worden door ouders, waardoor ervaringen gedeeld worden. De tweede verklaring is de gezinsideologie waarbij ouders waarde hechten aan de kwaliteit van het gezinsleven. De derde verklaring die Weijers noemt is de nieuwe medische kennis. De nieuwe kennis draagt er toe bij dat het hebben van een gehandicapt kind niet langer gezien wordt als een probleem van de armen. Het wordt een probleem dat iedereen, rijk of arm, zou kunnen treffen. Daardoor komen ook middenklasse ouders eerder naar buiten om goede voorzieningen voor hun kind te eisen¹¹.

Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid wordt door de Onderwijsraad¹² omschreven als een relatie tussen ouders en school. Het draait om de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun kind. In de thuissituatie, door bijvoorbeeld het voorlezen, en op school, door het aanwezig te zijn bij leerling-besprekingen met de leerkracht.

Drie kenmerken bepalen een effectieve betrokkenheid van ouders: communicatie, participatie en bestuur. Een goede communicatie van school naar ouder en omgekeerd heeft een positief effect op de betrokkenheid. Het is de verantwoordelijkheid van de school om het initiatief te nemen voor communicatie en een klimaat te scheppen waarin ouders een dergelijke communicatie wensen. Het tweede kenmerk is de participatie. Participatie is de deelname aan alledaagse activiteiten in de school. Betrokken ouders hebben het gevoel dat de school niet alleen hun ideeën waardeert en ervoor opstaat, maar ook hun fysieke participatie toejuicht. Het derde kenmerk is het bestuur. Het is nodig om specifieke structuren in te stellen die ouders de mogelijkheid bieden om enige inspraak te hebben bij belangrijke beslissingen in de school¹³.

Smit¹⁴ beschrijft dat de participatie van ouders opgedeeld zou moeten worden in niet-geïnstitutionaliseerde ouderparticipatie, ouders van kinderen die op dagscholen zitten, en geïnstitutionaliseerde ouderparticipatie, dit zijn ouders van kinderen die in instituten wonen. Niet-geïnstitutionaliseerde ouderparticipatie is gerelateerd aan de mate

---

¹¹ Wijers, 2004.

¹² Onderwijsraad, 2010.

¹³ Marzano, 2007.

¹⁴ Smit, 1991.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

waarin de behoefte en verlangens van ouders tegemoet gekomen worden en de mate waarin ouders betrokken worden bij de organisatie van activiteiten. Bij geïstitutionaliseerde ouderparticipatie spelen ook de rol en verantwoordelijkheid van ouders een rol.

Voornamelijk in het basisonderwijs worden ouders vaak gevraagd om te begeleiden en te helpen bij verschillende activiteiten. In deze vorm van participatie is er geen sprake van geformaliseerde macht van de ouders en zij kunnen zo niet actief meebeslissen over de gang van zaken. Ouders doen in dat geval gewoon wat er van hen gevraagd wordt. Het valt te verwachten dat deze verschillen in vormen van participatie ook door ouders worden opgemerkt. Dit zou verklaren waarom de ouderparticipatie binnen medezeggenschapsraden de laatste tien jaar niet is afgenomen, maar alle vormen van ouderparticipatie waarin ouders niet actief kunnen meebeslissen over de gang van zaken wel zijn teruggelopen¹⁵.

Een belangrijke organisatie die tegenwoordig de ouders van dove kinderen vertegenwoordigt is de Nederlandse Federatie van Ouders van Dove Kinderen (verder te noemen: FODOK). Deze is in 1956 opgericht door ouders, omdat zij de de situatie van de dove kinderen willen verbeteren¹⁶. FODOK is een overkoepelende organisatie die voornamelijk toegankelijk is voor ouders van dove kinderen en ouderraden die opgericht zijn bij dovenscholen. Het onderwijs is voor FODOK het belangrijkste om zich in te mengen, maar het houdt zich ook met andere dingen bezig zoals informatie verschaffen aan de ouders en het contact tussen de ouders en hun dove kind bevorderen¹⁷. Ook helpt FODOK ouders goede zorg voor hun kind te vinden. Eén van de punten die FODOK wil bereiken is een goede kwaliteit van het dovenonderwijs.

Een aantal bestuursstructuren zijn verplicht gesteld door de overheid. Zo krijgt de participatie van ouders bij het besturen van een school een belangrijke steun in de rug in de jaren '60 en begin jaren '70. De overheid verplicht het instellen van oudercommissies. Deze verplichting verdwijnt met het verplicht stellen van de medezeggenschap van ouders in het onderwijs in 1982 aan de hand van de Wet Medezeggenschap Onderwijs. Tegenwoordig heet deze wet de Wet Medezeggenschap op School¹⁸.

Naast de wettelijke verplichtingen omtrent de inspraak van ouders wordt in 1968 de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten ingevoerd. Voor die tijd gold dat mensen uit de middenklasse om financiële redenen genoodzaakt waren hun gehandicapte kind thuis te verzorgen. Zij konden het kost- en schoolgeld van een instituut vaak niet betalen.

---

¹⁵ Overmaat & Boogaard, 2004.

¹⁶ Website FODOK, 2011.

¹⁷ FODOK, jaarverslag 2009, 8.

¹⁸ Marzano, 2007.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstellingen

Vanaf 1968 worden instellingsplaatsen betaald uit de AWBZ. Daarmee krijgt iedere gehandicapte recht op een volledige vergoeding van het verblijf in de inrichting. Alle ouders kunnen hierdoor gebruik maken van de zorg voor hun gehandicapte kind. Het aantal kinderen in instellingen neemt hierdoor toe, en dus ook het aantal ouders met een kind in een instelling¹⁹.

Naast een toename in de kwantiteit van betrokkenheid, door de invoering van oudercommissies en het aantal instellingsplaatsen, is er ook een toename van de kwaliteit van de ouderbetrokkenheid. Het krijgen van kinderen wordt in de vijftiger jaren meer een persoonlijke keuze, door voorbehoedsmiddelen en alternatieve wijzen van kinderen krijgen. Het is te veronderstellen dat een kind uit deze tijd meer door de ouders ervaren wordt als bijzonder en dat de ouders meer belangstelling in de ontwikkeling zullen hebben dan vroeger. Eerder waren ouders bereid hun kind voor speciale behandeling af te staan of naar een school te brengen. Nu gaan ouders zich bewuster bezig houden met kiezen van een school, het uitoefenen van toezicht op de school, samenwerken met de school en ook invloed uitoefenen op de school. De toename van de persoonlijke keuze kan ook leiden tot meer acceptatieproblemen wanneer ouders een kind met een beperking krijgen. Deze kunnen zich openbaren in het opvoedingshandelen. Overbescherming, verwenning, verwaarlozing of overvraging kunnen hier uitingen van zijn. Een instantie of instituut kan dan door ouders gezien worden als vijand of toevluchtsoord. Dit kan leiden tot een minimum aan ouderbetrokkenheid of juist tot een grote betrokkenheid²⁰. Acceptatie is dus van belang voor de wijze waarop ouders betrokken zijn bij hun kinderen. De medewerking van de ouders in opvoeding en onderwijs is minstens essentieel om een goede en optimale ontwikkeling van het dove kind te verkrijgen.

Als het gaat om dove kinderen benoemt Van Uden dat het gevaarlijk is dove kinderen in een ander soort cultuur op te voeden dan die van de ouders. Het kan dan namelijk zo zijn dat de dove kinderen een andere wijze van communicatie met elkaar ontwikkelen, anders dan de wijze van communicatie van de ouders. Door het verschil in wijze van communiceren kan er een ruis ontstaan in de communicatie tussen ouders en kind. Ook hebben veel dove kinderen moeite met lezen en schrijven, waardoor communicatie tussen ouders en kind bemoeilijkt wordt²¹. De communicatie zal daardoor veelal verlopen tussen ouders en school, en school en kind. De beperkte communicatie mogelijkheden tussen ouders en kind kunnen leiden tot een beperkte ouderbetrokkenheid als het gaat om communicatie.

---

¹⁹ Wijers, 2004.

²⁰ Van Uden, 1981.

²¹ Kyle, & Harris, 2006.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

Naar aanleiding van het werk van Bowlby²² wordt in de jaren vijftig het belang van positieve ouder-kind relaties op de ontwikkeling van veilige hechtingsrelaties duidelijk. Ook laat het werk van Bowlby zien dat de kwaliteit van de hechtingsrelatie wordt bepaald door de kwaliteit van interacties tussen het kind en de primaire verzorger. Kinderen voelen zich veilig in de relatie met een primaire verzorger, waarneer die verzorger als consistent beschikbaar, sensitief en responsief ervaren wordt. Bij een gebrek aan beschikbaarheid, responsiviteit en sensitiviteit vormen kinderen een onveilige hechtingsrelatie met de verzorgers, dit kan leiden tot emotionele- en hechtingsproblemen tot in de volwassenheid. Wanneer een kind op jonge leeftijd in een instituut verblijft in plaats van thuis kan dit het risico op hechtingsproblemen vergroten. In onderzoek wordt gevonden dat een lage kwaliteit ouderschap in combinatie met een lage kwaliteit zorg op een dagverblijf leidt tot meer hechtingsproblemen bij kinderen. Bij meer extensieve zorg in de kindertijd, zoals volledige institutionalisering en pleegzorg, is sprake van een lange scheiding tussen ouder en kind. De gevolgen van deze lange scheiding kunnen onder andere protest, wanhoop en onthechting zijn²³. Al rond 1950 krijgt de hechtingstheorie van Bowlby bekendheid, maar pas in de jaren '80 wordt deze theorie ook opgenomen in de opvoedingsboeken die gepubliceerd worden. Sinds die tijd komt er van ouders de vraag naar wat goed ouderschap is en zijn ouders bewuster bezig met kennis over de ontwikkeling van kinderen²⁴.

Ook in hedendaags onderzoek wordt het belang van ouderbetrokkenheid op het presteren van dove kinderen getoond. Er wordt gevonden dat gezinnen die meer betrokken zijn bij het onderwijs van hun dove kind, die kennis zoeken over de beperking van het kind, die hoge verwachtingen hebben voor prestaties, die proberen het kind niet te overbeschermen en die samen met het kind participeren in de dovengemeenschap, meer kans hebben op hogere schoolprestaties van het kind. De ouderbetrokkenheid is voor dove kinderen van belang voor het presteren op school (Hallahan, Kauffmann & Pullen, 2009).

Onderwijs

In het midden van de 19de eeuw verandert er inhoudelijk veel aan het schoolstelsel. Hiervoor was het schoolstelsel voornamelijk toegespitst op godsdienstig onderwijs. Hoewel de school rond de 14e eeuw al een meer maatschappelijke functie krijgt voert het

---

²² Bowlby, 1969.

²³ Carlson, Sampson, & Sroufe, 2003.

²⁴ Bakker, Noordman, & Rietveld-Van Wingerden, 2006.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

godsdienstige onderwijs voornamelijk nog de boventoon²⁵. De verandering die in midden 19e eeuw plaatsvindt is dat er meer vakken worden toegevoegd aan de leerstof. Hierdoor wordt de maatschappelijke functie prominenter. Het idee achter het toevoegen van vakken komt voort vanuit opvoedingsgedachten uit die tijd. Dit is dat kinderen aan de hand van 'veelzijdige vorming', dus veel verschillende soorten vakken, de werkelijkheid beter kunnen overzien en beheersen²⁶. In het onderwijs werd vòòr 1970 minder aan de opvoeding en de vorming van de leerlingen gedaan, dit werd voornamelijk gezien als de taak van de ouders. Hier komt echter verandering in, omdat er steeds meer belang wordt gesteld in het ontplooien van de persoonlijkheid van de leerling. Hierdoor is het ook van belang dat de school goed contact zoekt met de ouders van de leerlingen, net zoals het van belang is dat de ouders uit zichzelf meer met de school te maken willen hebben²⁷. Deze ontwikkeling in de gedachtevorming over het ontplooien van de persoonlijkheid van de leerling is te koppelen aan de secularisatie die zich vanaf de midden jaren '60 begon voor te doen. Door de secularisatie vinden mensen zichzelf prima in staat om zelf een mening te vormen, in plaats van dat de kerk dit doet voor de mensen. Dit is de aanleiding voor de individualisering, welke op zijn plaats heeft gezorgd voor meer aandacht voor zelfontplooiing dan vroeger. Dit komt ook tot uiting in het schoolsysteem²⁸. De secularisering en individualisering hebben er, zij het indirect, aan bijgedragen dat de visie op de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs van hun kinderen is veranderd, zowel bij ouders als bij professionals.

Nadat in 1965 de ontzuiling begint, blijft bijzonder confessioneel onderwijs onverminderd populair. De ontzuiling is merkbaar in afnemend kerkbezoek en lidmaatschap en het fuseren van katholieke en protestantse verworvenheden als eigen politieke partijen, vakbonden, sportverenigingen, jeugdorganisaties en kranten. Toch blijven ouders kiezen voor katholiek of protestants-christelijk onderwijs ook al hebben ze geen binding met de traditie waarin de school van hun keuze staat. Confessionele scholen hebben daarop ingespeeld door meer de nadruk te leggen op algemene levensbeschouwelijke vorming dan op het inwijden in een bepaalde geloofstraditie. Bovendien groeit de voorkeur voor scholen die worden bestuurd door private non-profitorganisaties en blijft de angst voor staatspedagogiek bestaan. Aan het eind van de eeuw gaat nog steeds 65 procent van de kinderen naar een bijzondere school. Andere redenen voor het blijven bestaan van een verzuiling binnen het onderwijs is de komst van immigranten naar Nederland. Zij beginnen in 1980 met het stichten van eigen

---

²⁵ Dodde, 1997; Koelman, 1987.

²⁶ Dodde, 1983.

²⁷ De Leeuw, 1975.

²⁸ Braster, 1996; De Leeuw, 1975.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

scholen om zo de opvoeding van thuis op school door te kunnen zetten²⁹. Praamsma noemt deze ontwikkeling zelfs de vernieuwde verzuiling binnen het onderwijs³⁰. Volgens Rietveld-Van Wingerden, Sturm en Miedema wordt er door ouders om heel verschillende redenen nog steeds bewust voor het confessioneel onderwijs gekozen³¹. Lechner zegt dat dit komt door de goede resultaten die op de confessionele scholen worden bereikt en ook door de normen en waarden die daar meegegeven worden. Ouders zouden kiezen voor deze scholen als tegenhanger van de toenemende individualisering van de moderne samenleving. Zolang er vanuit de ouders behoefte is aan dit soort onderwijs zal er ook een aanbod van dit onderwijs blijven bestaan³².

In een citaat wordt duidelijk uitgelegd hoe er tegenwoordig gedacht wordt over de ouderlijke betrokkenheid op scholen:

*'De ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind. Een deel van die taak hebben ouders overgedragen aan de school, maar zij blijven verantwoordelijk. Daarom is het van het grootste belang dat ouders nauw bij het onderwijs betrokken zijn. Bovendien, leert de ervaring, presteren kinderen beter naarmate de ouders meer belangstelling tonen in wat het kind op school doet.'*³³

Dat er waarde aan contact met ouders wordt gehecht blijkt ook duidelijk uit het feit dat leraren aan bepaalde eisen moeten voldoen die door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) zijn opgesteld en wettelijk zijn vastgelegd. Eén van deze eisen is het competent kunnen samenwerken met de omgeving. Hier wordt onder andere onder verstaan dat leraren goed contact moeten kunnen onderhouden met de ouders³⁴. Hechting heeft geen hoge prioriteit binnen de visie van scholen op ouderbetrokkenheid. Het is te verwachten dat dit op internaten wel het geval zal zijn. Bij thuiswonenden kinderen hoeft de school minder rekening te houden met de mogelijkheid tot contact tussen ouders en kinderen. Dit in tegenstelling tot internaten, waar er kinderen intern wonen, daar is specifiek aandacht nodig voor dit onderlinge contact.

---

²⁹ Bakker, Noordman, & Rietveld-Van Wingerden, 2006.

³⁰ Praamsma, 2006.

³¹ Rietveld-Van Wingerden, Sturm, & Miedema, 2003.

³² Lechner, 1996.

³³ Uit een schoolgids van de Dr. Aletta Jacobsschool te Arnhem. (De Munnik en Vreugdenhil, 2007).

³⁴ De Munnik, & Vreugdenhill, 2007.

Doven Instituten

De Verlichting brengt een groeiende aandacht voor kinderen met een beperking, die alleen aangepast onderwijs kunnen volgen. Het eerste doveninstituut in Nederland is het H.D. Guyot Instituut (verder te noemen: Guyot Instituut), opgericht in 1790 te Groningen door dominee Henri Daniel Guyot die tevens de algemeen directeur van het instituut was. Het ontstaan van het instituut is gebaseerd op liberale ideeën met een religieuze achtergrond. Het godsdienstonderwijs op het instituut wordt zodanig verzorgd dat iedere leerling les krijgt vanuit zijn of haar eigen religieuze overtuiging. Zo krijgen bijvoorbeeld de katholieke kinderen buiten het instituut katholiek godsdienstonderwijs. Het Guyot Instituut wordt later bekend als een openbaar instituut voor doven³⁵.

In 1840 wordt de katholieke school voor doven 'Instituut voor Doofstommen' (verder te noemen: IvD) te Sint-Michielsgestel opgericht door priester Martinus van Beek. Het doel van deze oprichting is dat dove mensen door middel van onderwijs voldoende ontwikkelen om deel te kunnen hebben aan de religieuze rituelen zoals de sacramenten³⁶.

Het derde instituut is het Effatha, de Vereniging voor Protestants-Christelijk onderwijs en opvoeding van doven (verder te noemen: Effatha), gevestigd op verschillende plaatsen in de regio Voorburg. Dit instituut wordt in 1888 opgericht als een vereniging die de zorg voor de doofstommen op zich neemt³⁷. Het besluit hiertoe wordt genomen door de Synode, het landelijk overlegorgaan van de gereformeerde kerken. Het heersende gereformeerde idee is dat ouders de plicht hebben hun kinderen naar de christelijke principes op te voeden of te laten opvoeden. Om dit ook voor dove kinderen mogelijk te maken is een gereformeerd instituut nodig. Door de oprichting van Effatha wordt het mogelijk om gereformeerd onderwijs te geven aan dove kinderen waar de bijbel als basis wordt gebruikt³⁸. In de gereformeerde pedagogiek is veel nagedacht over de verhouding tussen gezin en school. Waterink ziet het schoolgezag als van de ouders afgeleid gezag, waarbij de ouders allereerst de verantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding en de school voor het overbrengen van kennis³⁹.

In internaten wordt de opvoeding voor een deel overgenomen van de ouders. Hierdoor waren directies van internaten rond 1970 van mening dat ouders zoveel mogelijk bij de visie van de internaten betrokken moesten zijn⁴⁰. Er komt hier naar voren

---

³⁵ Betten, 1984; Rietveld-Van Wingerden, 2003.

³⁶ Tijsseling, 2007; Derks, 2004.

³⁷ Verwaal, Brouwer, & Teijlingen, 1988.

³⁸ Tijsseling, & Tellings, 2009.

³⁹ Van der Slikke, 2005.

⁴⁰ Van Weelden, & Niessen, 1976.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

dat ouderlijke betrokkenheid zeer op prijs werd gesteld. Daarnaast wordt er op het Guyot Instituut ook gebruik gemaakt van pleeggezinnen, waarvoor hetzelfde geldt. Rond deze tijd wordt ook er ook rekening gehouden met de hechting tussen ouders en kinderen. In het referentiekader als inleiding voor het onderzoek van Doorne, Ehrhardt-Van Doorn, Van Essenberg en Wit⁴¹ naar een schippersinternaat komt naar voren dat kinderen hun gezin als terugvalbasis nodig hebben en dat het belang hiervan niet moet worden onderschat. Hieruit is op te maken dat de hechting tussen ouders en kinderen wel degelijk een rol speelt rond de jaren '70.

Er is binnen het dovenonderwijs veel veranderd in vergelijking met 1970. Van 2001 tot 2009 heerst er binnen het dovenonderwijs in Nederland een fusiegolf. In 2001 zijn Effatha, de Weerklank in Amsterdam en het Guyot Instituut gefuseerd tot de Koninklijke Effatha Guyot Groep (verder te noemen: KEGG). Dit wordt een organisatie die zorg verleend en onderwijs geeft aan mensen met een auditieve en communicatieve beperking, al dan niet in combinatie met een andere beperking. Vervolgens ontstaat in 2003 de organisatie Viataal, opgebouwd uit het Instituut voor Doven en de Mgr. Terwindtstichting. Viataal en KEGG werken vanaf 2003 al nauw samen en in 2009 vindt er een fusie plaats tussen deze twee organisaties. Dit leidt tot het ontstaan van de huidige organisatie onder de naam Koninklijke Kentalis⁴² (verder te noemen: Kentalis). In de missie van deze organisatie is niets meer terug te vinden over de vroegere religieuze ideeën van de afzonderlijke instituten:

'Aan mensen voor wie horen of communiceren niet vanzelfsprekend is, biedt Kentalis de best passende toegang tot actuele mogelijkheden van taal en communicatie, met als doel hen zo goed mogelijk deel te laten nemen aan de maatschappij'.⁴³

In de periode tussen 1970 en het heden is er een ommezwaai gekomen in de woonsituaties van dove kinderen. Rond 1970 woonden veel dove kinderen in internaten. Dit werd echter steeds minder zo rond de jaren '90, omdat ouders hun kinderen het liefst in de buurt naar school wilden laten gaan. Omdat er niet veel doveninstituten bestonden en deze dus niet goed verspreid over Nederland waren, gingen sommige dove kinderen naar het reguliere onderwijs. Hierbij was het motto 'regulier waar het kan, speciaal waar het moet'⁴⁴.

---

⁴¹ Doorne, Ehrhart-Van Doorn, Van Essenberg, & Wit, 1975.

⁴² Van der Veen, 2007.

⁴³ Website Kentalis, 2011c.

⁴⁴ Derks, 2004.

Probleemstelling

Bovenstaande vormt het kader van waaruit de ouderbetrokkenheid bij doveninstututen in dit onderzoek zal worden gezien. Aan de hand van kwalitatief onderzoek wordt gekeken naar de ouderlijke betrokkenheid bij dove kinderen binnen verschillende internaten rond 1970 en de hedendaagse Kentalis. De probleemstelling luidt: Hoe was de betrokkenheid van ouders bij hun dove kinderen rond 1970 binnen het Guyot Instituut, het IvD en Effatha in vergelijking met de ouderlijke betrokkenheid binnen de hedendaagse Kentalis?

De probleemstelling zal worden beantwoord aan de hand van vier onderzoeksvragen. De eerste onderzoeksvraag is: Hoe was de betrokkenheid van ouders bij hun dove kinderen rond 1970 binnen het Guyot Instituut? De tweede onderzoeksvraag is: Hoe was de betrokkenheid van ouders bij hun dove kinderen rond 1970 binnen het IvD? De derde onderzoeksvraag is: Hoe was de betrokkenheid van ouders bij hun dove kinderen rond 1970 binnen Effatha? De vierde onderzoeksvraag is: Hoe is de betrokkenheid van ouders bij hun dove kinderen vanaf 2009 binnen Kentalis?

Doelstelling

Bij kwalitatief onderzoek gaat het erom inzichten te vormen, in plaats van bestaande theorieën te testen⁴⁵. Het doel van dit onderzoek is dan ook een beeld vormen van de ouderbetrokkenheid op de instututen rond 1970 en van de ouderbetrokkenheid zoals deze nu is. Met als uiteindelijk doel een vergelijking te kunnen maken tussen deze twee tijdsperiodes.

---

⁴⁵ Baarda, 2009.

Onderzoeksopzet

Voor dit onderzoeksproject wordt onderzoek gedaan naar de religieuze en/of levensbeschouwelijke motieven die de grondslag vormen van het pedagogische handelen binnen instituten voor onderwijs aan dove leerlingen.

Er zal worden ingegaan op de definiëring en operationalisering van begrippen uit van probleemstelling en onderzoeksvragen. Ook wordt de wijze van dataverzameling beschreven. Tot slot wordt er ingegaan op de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek, de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie ervan en de ethische aspecten die meespelen.

Definiëring en operationalisering

Om een duidelijk antwoord op de probleemstelling te kunnen geven zullen verscheidene begrippen uit de onderzoeksvragen nader worden toegelicht. Dit onderzoek is gericht op ouders van kinderen met een gehoorbeperking die woonden/wonen en onderwijs kregen/krijgen bij de voormalige doveninstituten en de huidige Kentalis. Internaten zijn instellingen waar kinderen en jongeren onderwijs krijgen en wonen. De kinderen waar dit onderzoek zich op zal richten zijn tussen de 4-12 jaar oud, in de basisschoolleeftijd.

Er zal worden onderzocht wat de betrokkenheid van de ouders is bij hun kinderen. Deze betrokkenheid wordt onderverdeeld in directe en indirecte betrokkenheid. Onder directe betrokkenheid wordt de wijze van contact, de hoeveelheid contact en de mogelijkheden tot contact die worden geboden vanuit het instituut geschaard. Onder indirecte betrokkenheid wordt de deelname van ouders in ouderraden en de gesprekken die ouders hebben over hun kinderen met de professionals verstaan.

Dit onderzoek is gericht op twee tijdsperioden. Namelijk rond 1970 en het heden. Met de periode 'rond 1970' wordt het begin van de secularisatie bedoeld en zal loopt van 1965 tot 1975. Met de periode 'heden' worden de jaren 2009 en 2010 bedoeld. Dit zijn de jaren na de oprichting van de Kentalis.

Wijze van onderzoek

Het onderzoek zal worden gedaan door middel van archiefonderzoek bij afzonderlijke internaten. Ook zullen er nieuwsbrieven, notulen van vergaderingen en bijeenkomsten, nieuws- en agenda items, jaarverslagen van de oudervereniging FODOK worden opgevraagd. Daarnaast zal er gebruik worden gemaakt van de jaarverslagen van de Kentalis om de huidige situatie in kaart te kunnen brengen. Er zal ook gevraagd worden naar verslagen en andere informatie van de medezeggenschapsraad en de ouderraad van de Kentalis. Er zal ook algemeen digitaal archiefonderzoek worden gedaan, zoals nieuwsberichten uit kranten, artikelen in tijdschriften.

Het onderzoek zal worden gedaan op basis van de Grounded Theory. Het doel van deze manier van onderzoek doen is het vormen van een theorie die datgene wat centraal staat in de data verklaard. De bedoeling is dat er een centrale kern wordt gevonden die zowel een hoog niveau van abstractie heeft als een goede basis in de data die is gevonden. Dit moet worden gedaan in drie stadia: open, axiaal en selectief coderen. Door open coderen worden alle categorieën gevonden. Axiale codes integreren deze met elkaar en door selectief coderen worden de kerncategorieën gevonden in de categorieën⁴⁶. In de bijlagen A tot en met E zijn de codes per instituut weergegeven. Er is voor deze manier gekozen, omdat het een praktische manier is om alle belangrijke gegevens uit een bron te kunnen halen. Wat voornamelijk een groot voordeel is dat op deze manier goed te zien is welke begrippen vaak terugkomen, zodat duidelijk is welke begrippen een belangrijke rol spelen.

Om een antwoord te formuleren op de eerste onderzoeksvraag zal er gezocht worden naar bronnen, jaarverslagen, beleidsstukken en brieven. Dit is allemaal materiaal waarvan wordt verwacht dat het informatie bevat aangaande de ouderbetrokkenheid. Er wordt op zoek gegaan naar materialen van tussen 1965 en 1975. Hiervoor wordt er een bezoek gebracht aan het Provinciaal archief van Groningen en het instituutsarchief van Kentalis in Haren. Tijdens het bezoek zullen de voor het onderzoek relevante pagina's uit de verschillende bronnen gescand worden. Dit betekent dat niet alle beschikbare bronnen gedetailleerd worden onderzocht, door het proces van coderen kunnen er gedeeltes van de bronnen achterwege gelaten worden. Hierna wordt er naar relevante informatie gezocht in de gevonden bronnen. Vervolgens zullen op basis van de Grounded Theory⁴⁷ alle documenten gecodeerd worden. Er worden open codes gegeven aan stukken tekst, variërend van één zin tot één alinea. Hierna wordt er gekeken welke codes bij elkaar gevoegd kunnen worden, zodat gezien wordt welke begrippen vaak terugkomen en de

---

⁴⁶ Robson, 2002; Boeije, 2005.

⁴⁷ Robson, 2002.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

algehele visie vormen. Deze codes worden verwerkt in een codeboom om zo is er een duidelijk overzicht te maken van de codes en hun onderlinge samenhang.

Voor de tweede onderzoeksvraag zijn de bronnen die worden gebruikt het tijdschrift 'De Vriend' van de jaren 1971 tot 1973 en jaarverslagen van 1986 tot 1974. Deze bronnen liggen in het gebouw wat het vroegere IvD was in Sint-Michielsgestel. De bronnen zijn op dezelfde manier verkregen en onderzocht als bij de eerste onderzoeksvraag.

Voor de derde onderzoeksvraag worden jaarverslagen, brieven, het 'Effathablad' en jubileumboeken als bronnen gebruikt. Voor het verkrijgen van deze bronnen zal er naar het archief in Leidschendam-Voorburg gegaan worden. Hier zal de informatie ook op dezelfde manier verkregen en onderzocht worden als bij de eerste onderzoeksvraag.

Voor de vierde onderzoeksvraag worden de bronnen voornamelijk van het internet verkregen. Hier zullen jaarverslagen en folders voor gebruikt worden. De folders zijn afkomstig uit het archief van Kentalis in Haren. De manier van onderzoeken van deze bronnen zal hetzelfde zijn als bij de voorgaande onderzoeksvragen.

De resultaten zullen worden besproken aan de hand van de drie kenmerken die besproken zijn in de theoretische inleiding. Deze kenmerken zijn communicatie, participatie en bestuur. Op deze manier kunnen de verschillen tussen de instituten op de drie verschillende kenmerken vergeleken worden.

Validiteit en betrouwbaarheid

Er is sprake van validiteit als er in een onderzoek is bestudeerd wat er was bedoeld te bestuderen. Het gaat binnen kwalitatief onderzoek om het feit of de conclusies die door de onderzoeker getrokken zijn valide zijn in relatie tot de verkregen gegevens (Bergsma, 2003). De validiteit kan zodoende pas worden gemeten wanneer het onderzoek is gedaan. Dan kan namelijk bekeken worden hoe de interpretaties waren van de verkregen gegevens.

Er kan volgens Bergsma⁴⁸ worden gesteld dat kwalitatief onderzoek betrouwbaarheid is als de gevonden resultaten niet worden beïnvloed door veronderstellingen en vooroordelen, het moet objectief blijven. Wanneer dit onderzoek herhaald zou worden, zou hier dezelfde uitkomsten uit moeten komen om betrouwbaar genoemd te kunnen worden. Ook dit is pas na de uitvoering van het onderzoek te zeggen. Het feit dat dit onderzoek door drie mensen wordt uitgevoerd kan er wel voor

---

⁴⁸ Bergsma, 2003.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstellingen

zorgen dat veronderstellingen en vooroordelen minder voor zullen komen, omdat alle personen een andere achtergrond hebben en daardoor elkaars veronderstellingen en vooroordelen kunnen ontdekken en ervoor zorgen dat het geen invloed heeft op de resultaten.

Voor zowel de validiteit als de betrouwbaarheid van het onderzoek moet gewaakt worden. Een verkeerde, ofwel subjectieve, interpretatie van de verkregen gegevens moet zo veel mogelijk worden vermeden.

Relevantie

De relevantie van dit onderzoek is tweeërlei, enerzijds is er de wetenschappelijke relevantie. Vanwege de toegenomen aandacht voor hechting bij kinderen is de vraag gerezen hoe dit bij dove kinderen was, omdat zij vroeger vaak in instituten woonden. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar hechting bij dove kinderen op instituten. Dit maakt dat een onderzoek naar zowel ouderbetrokkenheid, onderwijs als kinderen met een beperking een uniek onderzoek is. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is daarom om bij te dragen aan de huidige kennis over dit onderwerp.

Anderzijds is er de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek. Deze is het kennis vergaren op het gebied van de hechting tussen ouders en dove kinderen, maar ook dat er een beeld gevormd gaat worden over het ontstaan en de ontwikkeling van de ouderbetrokkenheid bij de scholen van hun dove kinderen.

Ethische aspecten

Bij wetenschappelijk onderzoek moet rekening gehouden worden met verschillende ethische aspecten. Allereerst mag er geen sprake zijn van plagiaat. Daarom zal in dit onderzoek altijd gerefereerd worden naar literatuur en bronnen. In dit onderzoek wordt relatief recent materiaal gebruikt ter beantwoording van de onderzoeksvragen. Daarom is het ook van belang om de privacy in acht te nemen. Dit wordt gedaan door enkel openbare documenten te gebruiken in dit onderzoek. Eventuele namen in deze documenten zullen worden geanonimiseerd.

Hieronder zullen de resultaten besproken worden van de vier onderzoeksvragen. Allereerst zal het Guyot instituut besproken worden, daarna het IvD en vervolgens Effatha. Als laatst wordt besproken hoe de ouderbetrokkenheid nu is, dit wordt vanuit FODOK en Kentalis bekeken. De resultaten zijn opgedeeld in de drie kenmerken van ouderbetrokkenheid; communicatie, participatie en bestuur. Hiernaast kan elke onderzoeksvraag zijn eigen kenmerken hebben.

Guyot Instituut

Communicatie

In de documenten uit het archief in Groningen zijn voornamelijk heel veel brieven gevonden van de oudervereniging aan de (pleeg)ouders. Uit deze brieven komt naar voren dat de oudervereniging veel activiteiten organiseerde voor ouders. Zo wordt er veel vermeldt over contactavonden/middagen en voorlichting. Een kenmerkend citaat hierbij komt uit het tijdschrift van de oudervereniging voor dove kinderen 'Ouderkontakt':

Wat wil de vereniging? Ruime voorlichting verzorgen voor ouders van dove kinderen en hun onderling contact verstevigen⁴⁹.

De voorlichting betrof allerlei verschillende onderwerpen. Van informatie over doofheid en de mogelijkheden tot seksuele voorlichting en van de vakantieregeling tot nieuwbouw. Naast de genoemde contactavonden/middagen kwamen er naar aanleiding van het coderen ook activiteiten als klassenbezoeken en jaar- en bestuursvergaderingen naar voren. De klassenbezoeken bestaan uit een bezoek van de ouders, pleegouders of groepsleiders aan de klas in de afdeling waar het kind zit⁵⁰. Voordat de mogelijkheid tot klassenbezoek was ingesteld, grepen ouders de gelegenheid van het halen en brengen van hun kinderen aan om gesprekjes aan te knopen met de leerkrachten. Ook waren er huisbezoeken, hierbij brachten de leerkrachten bezoek aan pleegouders. Daarnaast was er ook nog de maatschappelijke dienst, deze voert hometraining uit bij jonge kinderen. Hierbij werd er gekeken of zij in aanmerking komen voor het onderwijs op het instituut.

---

⁴⁹ Guyot, 'Ouderkontakt' Groningen tijdschrift oudervereniging 3, dec 1973, 7.

⁵⁰ Ibid., Jaarverslag 1974, 20.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

Ook geeft de maatschappelijke dienst de ouders informatie over de kinderen op het instituut⁵¹.

Naast brieven was er het eerder genoemde tijdschrift van de oudervereniging 'Ouderkontakt'. In dit tijdschrift werden ouders op de hoogte gehouden van allerlei activiteiten, bestuurswisselingen, schoolverlaters en dergelijke. In onderstaand citaat komt duidelijk de visie van het instituut naar voren via de adjunct directeur.

*Het is van groot belang, dat er een goed contact tussen U en het Instituut bestaat en dat U zich zo nauw mogelijk betrokken voelt bij de vorming van Uw kind/pleegkind, dat mede aan onze zorg is toevertrouwd.*⁵²

De directie van het instituut had regelmatig contact met het bestuur van de oudervereniging, en dit raadplegen en adviseren werd vanuit het instituut enorm gewaardeerd. Een kenmerkend citaat uit een lange brief over ontmoeten van de directeur van het instituut aan de ouders.

*Hé, dat is leuk: niets te "moeten", er is geen "moeten" bij..... Het is een echt ont-moeten. Kijk, dat is, dacht ik, wat wij nodig hebben. Die mogelijkheid elkaar te treffen in een ont-moeten. Zo maar gewoon wie we zijn: Mensen die pogen kinderen, die ook doof zijn, de beste kansen te geven. Daarvoor is contact nodig, contact met elkaar. U, als ouders onderling, wij als instituutsmensen onderling en wij, allen, met elkaar.*⁵³

Participatie

Er was een grote verscheidenheid aan betrokkenen bij het Guyot instituut. Zo waren er de (pleeg)ouders, thuiswonende en internaatskinderen, bestuur/directie, maatschappelijke dienst en de oudervereniging. Het zal hier vooral gaan om de participatie van de ouders. Ouders zijn op verschillende manieren betrokken bij het instituut. Zij leverden onder andere een financiële bijdrage aan het instituut, in de vorm van afscheidscadeau's, sinterklaassurprises maar ook pure financiële giften kwamen voor. Opvallend waren de regelmatig terugkerende meldingen over het sinterklaasfeest⁵⁴. Zowel in jaarverslagen als in brieven. In het tijdschrift van de oudervereniging werd elk

---

⁵¹ Guyot, Jaarverslag 1974, 22.

⁵² Brief, van adjunct-directeur aan ouders, 2 maart 1972, 1 van 1.

⁵³ Brief, van directeur aan oudervereniging, vermoedelijk 1973, 2 van 2.

⁵⁴ Guyot, Jaarverslag 1965, 21.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

jaar een uitvoerige beschrijving gegeven van hoe het feest dat jaar weer was verlopen. Ook bij de kerstviering op het instituut waren ouders betrokken.

Naast participatie bij feestelijke gelegenheden organiseerde de oudervereniging ook sport activiteiten voor de kinderen op het instituut. Zowel zwemmen, tennis en judo werden aangeboden door de oudervereniging⁵⁵. Ook bij de avondvierdaagse waren de ouders betrokken, zo verzorgden zij de autopendeldienst van het instituut naar het startpunt en 's avonds weer terug⁵⁶.

Bestuur

In 1972 ontstond er bij het bestuur van het instituut het idee dat er veranderingen moeten plaatsvinden binnen de huidige bestuursvorm. De bedoeling was dat er in de toekomst in het stichtingsbestuur plaats is voor alle groepen vertegenwoordigers. Zowel leerkrachten, leerlingen en ouders⁵⁷.

Instituut voor doven

Resultaten

Het maandelijks tijdschrift 'De Vriend' was een belangrijke bron aan informatie. Dit tijdschrift is ontstaan in 1906 werd gemaakt en uitgegeven door het IvD. Het doel van dit tijdschrift was om de ouders bij het instituut te betrekken, zodat de ouders beter wisten wat er gebeurde in het leven van hun kind. Ook zijn jaarverslagen gebruikt als bronnen. Zowel 'De Vriend' als de jaarverslagen zijn door het IvD uitgegeven. Alle bronnen die onderzocht zijn, zijn vanuit het perspectief van het IvD geschreven. In het achterhoofd moet worden gehouden dat vanaf de jaren '60 kinderen elke twee weken in het weekend en in de zes vakanties naar huis konden. Hiervoor gingen kinderen vaak alleen in de paas- en zomervakantie naar huis⁵⁸.

Communicatie

In de bronnen werd veel gesproken over 'meewerken aan de opvoeding'⁵⁹. Ook refereert het instituut zowel in titels als in de teksten naar de leerlingen als 'onze dove kinderen'⁶⁰.

---

⁵⁵ Guyot, brief van oudervereniging aan ouders, vermoedelijk 1971, 1 van 1.

⁵⁶ Guyot, Orgaan tijdschrift oudervereniging, augustus 1971, 20.

⁵⁷ Ibid., februari 1972, 12.

⁵⁸ IvD, 'De vriend', maart 1971, 38.

⁵⁹ IvD, jaarverslag, 1970-71, 94, 95.

⁶⁰ IvD, 'De Vriend', januari 1971, 12.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

Het IvD gaf veel tips in de opvoeding in het tijdschrift 'De Vriend', voornamelijk hulp in de communicatie met het kind.

Er werd veel nadruk gelegd op contact tussen de ouders en het IvD. De reden hiervoor werd duidelijk gemaakt in het volgende citaat:

"Een goed contact tussen de school en de ouders is van wezenlijk belang voor het welslagen van de opvoeding van onze leerlingen. Er moet een goede samenwerking zijn, die bevorderd kan worden door wederzijds contact en informatie, door kennis en waardering van elkaars persoon en werk."⁶¹

Hieruit wordt duidelijk dat er alleen samenwerking kon zijn wanneer er ook contact was tussen het instituut en de ouders. Er zijn verspreid door 'De Vriend' en de jaarverslagen nog meer redenen voor het willen hebben van contact gegeven: Aansluiting tussen school en thuis werd belangrijk gevonden. Dit kwam onder andere naar voren door de wisselklas, hier wordt later verder op ingegaan. Nog een reden was dat de opvoeding voor het gezin zou zijn en niet voor het instituut. Als het instituut de kinderen voor het gezin wilde opvoeden was het van belang om contact te hebben met de ouders. Om dit te realiseren was het volgens het instituut nodig dat de ouders makkelijk op bezoek konden bij het instituut en de kinderen gemakkelijk naar huis zouden kunnen. Ook wordt er gezegd dat er regelmatige huisbezoeken door leerkrachten en functionarissen van het instituut mogelijk moesten worden⁶². Het uiteindelijke doel van contact met de ouders was, volgens het IvD, het slagen van de opvoeding van de leerlingen, zoals in het citaat naar voren komt. Ook is hierin te zien dat de leerlingen 'onze leerlingen' genoemd worden. Er waren verschillende manieren om contact te onderhouden. Hier volgen een aantal van deze manieren. Voor werkbezoeken, bezoekdagen, bezoekweken en de ouderraad moesten de ouders zelf in actie komen. Het instituut zelf hield huisbezoeken en de leerkrachten gaven twee keer in een jaar een verslag van de kinderen voor de ouders. Ook werd de uitgave van 'De Vriend' als contact gezien. Als ouders vragen hadden werden zij aangemoedigd om dit aan een leerkracht te vragen⁶³.

Tijdens de instructiedagen die gehouden werden naar aanleiding van de enquête kwamen de verwachtingen van de ouders en het instituut naar voren. Het bleek dat ouders een nauw contact met het instituut willen, zodat zij beter contact kunnen hebben met hun kind, omdat ze dan meer weet hebben van hun leefwereld. Het IvD verwachtte

⁶¹ IvD, jaarverslag, 1968-69, 45.

⁶² Ibid., 1972-74, 14.

⁶³ IvD, 'De vriend', maart 1971, 68.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

van de ouders dat zij hun kinderen op zouden voeden volgens de uitgangspunten van het instituut, zodat de opvoeding thuis en op het instituut aansloten. Dit leidde ertoe dat ook het instituut meer contact met de ouders wilde.

Uit de bronnen is naar voren gekomen dat er een wisselklas bestond in het internaat. Hierbij werden dove peuters die later naar het IvD zouden gaan elke twee maanden een weekje te logeren gebracht vanaf dat de kinderen tweeënehalf jaar waren. Het kind kon op deze manier aan het internaat wennen. Een belangrijk punt was tijdens die week om een goed contact met thuis te houden en dat de kinderen een verband zagen in het wisselen van thuis naar het internaat zodat de overgang niet te lastig zou zijn. Het doel van deze wisselklas was een geleidelijke overgang te zijn tussen thuis wonen en op het internaat wonen wanneer de kinderen naar school zouden gaan⁶⁴.

Meningen van ouders werden in jaarverslagen en 'De Vriend' kenbaar gemaakt. Een goed voorbeeld van deze invloed is een enquête die gehouden werd over het vrije weekend. De ouderraad nam deze enquête af bij alle ouders. Het resultaat was dat veel ouders liever om de week een vrij weekend voor hun kinderen willen dan elke week. Dit kwam omdat de afstand te groot was of ouders het heen en weer reizen niet konden bekostigen. De wens die voortkwam uit de enquête werd nagevolgd door het instituut. Naar aanleiding hiervan werden instructiedagen gehouden. Dit was omdat de ouders mee moesten werken aan de opvoeding en de opleiding⁶⁵. Het jaar erna werd er door het IvD naar de oorzaken van deze antwoorden gekeken en hoopten dat ze hier wat aan konden doen⁶⁶.

Participatie

Het blijkt dat samenwerken een belangrijk onderdeel is wat vaak terugkwam. Hoe er gesproken werd over samenwerking is verschillend. In de samenwerking werden de school, het internaat, de ouderraad en de ouders betrokken. De positie van de ouderraad stond tussen de ouders en het instituut in, zij konden zowel de ouders als het instituut van advies voorzien. De ouderraad organiseerde verschillende activiteiten, waaronder de algemene ouderdagen. Er is in de bronnen niet aangegeven hoe vaak deze dagen georganiseerd werden. Deze dagen vonden plaats op het IvD⁶⁷. De ouderraad organiseerde zes bijeenkomsten per jaar voor de ouders, waarbij een inleiding werd verzorgd door iemand van het instituut⁶⁸. In de bronnen werd, door het instituut, niet alleen gesproken over samenwerking met de ouderraad, maar ouders werden ook een

⁶⁴ IvD, jaarverslag, 1972-74, 100-103.

⁶⁵ Ibid., 1970-71, 94, 95.

⁶⁶ Ibid., 1972-74, 118.

⁶⁷ Ibid., 1972-74, 124.

⁶⁸ Ibid., 1968-69, 104.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

aantal keren genoemd, apart van de ouderraad. Over bepaalde beslissingen ging het instituut in overleg met de ouders en de ouderraad en nam hun mening in beschouwing. Er werd er gesproken over een groeiende behoefte aan samenwerking tussen het internaat, de school en het gezin. Er werden daarna verschillende middelen tot deze samenwerking opgenoemd; werk- en huisbezoeken, briefwisseling en telefoongesprekken⁶⁹.

Effatha

Communicatie

Het contact tussen ouders en kind wordt onderhouden door de lange weekends naar huis en de vakanties waarbij kinderen thuisverblijven. Het contact tussen thuis en school wordt onderhouden door hometraining, ouderdagen, afdelingsbijeenkomsten van de Oudervereniging, het 'Effathablاد', incidentele ontmoetingen met de ouders en de jaarlijkse Effathadagen. Het bestuur van Effatha spreekt uit door middel van deze voorzieningen de eenheid tussen gezin en instituut steeds beter tot zijn recht te doen komen⁷⁰.

Opname in het internaat is noodzakelijk wanneer het kind zo ver van Effatha woont, dat het niet met de bus naar huis vervoerd kan worden⁷¹. Door de invoering van de lange weekends in 1964 kunnen ook leerlingen die ver van Effatha af wonen vijf maal per jaar naar huis, naast de traditionele vakanties.

In 1967 werd het aantal lange weekends per jaar opgevoerd naar één keer per vier weken. Kinderen in de leeftijdscategorie drie tot en met vijf worden elke twee weken gebracht en gehaald door ouders⁷².

De oudervereniging pleitte voor de invoering van de vrije zaterdagen en Effatha erkende het belang van de ouders, hun kind vaker thuis te hebben. Problemen rondom hoge reiskosten en het reizen op ongunstige reistijden werd in overleg met verschillende afdelingen van de oudervereniging opgelost. Hierdoor konden kinderen uit het internaat regelmatig naar huis. Om de veertien dagen gingen alle leerlingen naar huis, terwijl een groot aantal elke week de reis naar het ouderlijk huis ondernam⁷³.

Ouders staan direct met school in contact middels de oudervereniging. Door de oprichting van de oudervereniging kreeg de oudervereniging in de jaren zestig een

---

⁶⁹ IvD, jaarverslag, 1970-71, 94, 95.

⁷⁰ Effatha, Jaarverslag 1973, 6.

⁷¹ Ibid., 1969, 4.

⁷² Verwaal, Brouwer en Teijlingen, 100 jaar Effatha, 1988, 83.

⁷³ Effatha, Jaarverslag 1972, 9.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

duidelijke vorm. De aanzet hiertoe kwam van een ouderpaar van één van de leerlingen van Effatha. Volgens Effatha is dit voornamelijk te danken aan de toenemende mondigheid van ouders. Wel wordt benoemt in het jubileumboek dat het bestuur en de directie van Effatha in eerste instantie wat terughoudend waren ten opzichte van de inbreng van ouders. Volgens Effatha is de reden hiervoor dat bij een groot deel van deze groep de nodige deskundigheid ontbreekt. In 1959 stelt het bestuur voor dat alle ouders samen een vereniging zullen vormen en na afloop van de jaarvergadering een aparte bijeenkomst hebben⁷⁴. Uiteindelijk komt men officieel tot de Oudervereniging Effatha (in het vervolg: oudervereniging).

Door gedachte-uitwisseling konden ouders de band met elkaar versterken. Daarnaast konden ouders de kennis vergroten door regelmatige voorlichtingen. De ouders, die niet in de oudervereniging zaten, konden door verslaglegging van de ouderbijeenkomsten in het 'Effathablاد' ook kennisnemen van de verstrekte informatie en besproken punten⁷⁵.

Vergaderingen van de oudervereniging vinden plaats op de verschillende afdelingen. De afdelingen zijn verdeeld over regio's. Van alle afdelingen is er een algemeen bestuur. Dit bestuur vergadert jaarlijks en is aanwezig bij de vergaderingen van de verschillende afdelingen. De vergaderingen zijn een initiatief van de oudervereniging. In een verslag van de oudervereniging wordt benoemd dat men blij is dat er veel ouders naar de oudervergadering komen.

'Dit is bewijs te meer dat het voor vele ouders een behoefte is om eens met elkaar over verschillende problemen te kunnen spreken'.⁷⁶

Ook spreekt de oudervereniging verheuging uit naar Effatha in de algemene bestuursvergadering in 1969. Het bestuur benoemd dat men verheugd is te merken dat Effatha aandacht schenkt aan de suggesties van de ouders en bereid is goede ideeën ook uit te voeren⁷⁷.

In bijna alle jaarverslagen komt de hometraining terug. De hometraining is één van de belangrijkste omwentelingen in de zorg voor het dove kind. De hometraining komt voor het eerst in bespreking in 1959. De conclusie van de bespreking is dat het gaat om de instructie van ouders van zeer jonge dove kinderen, die nog geen school bezoeken;

---

⁷⁴ Verwaal, Brouwer en Teijlingen, 100 jaar Effatha, 1988, 79.

⁷⁵ Ibid., 80.

⁷⁶ Effatha, 'Effathablاد' april, 1966.

⁷⁷ Effatha, 'Effathablاد' 49, 1969, 20.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

ervan uitgaande dat er een typische dovenstructuur in de jeugd ontstaat⁷⁸. Wat met een typische dovenstructuur bedoeld wordt, wordt niet benoemd.

In verschillende jaarverslagen wordt een uitleg gegeven van de procedures rondom de hometraining. Bij de uitleg wordt de nadruk gelegd op het belang van de betrokkenheid van het gehele gezin⁷⁹, de belangrijke rol die ouders hebben bij de opvoeding van het kind, het wijzen op de mogelijkheden en onmogelijkheden van het dove kind⁸⁰, de speciale aandacht en middelen die nodig zijn bij de ontwikkeling van het dove kind⁸¹.

De taak van de hometrainster is het gezin regelmatig te bezoeken, om ouders bij hun activiteiten te begeleiden en te luisteren naar hun ervaringen. Ook legt de hometrainster contacten tussen gezin en school om de definitieve opname goed te doen verlopen. Effatha geeft ook gehoor aan het verzoek van ouders om het contact tussen thuis en school en continueren in 1973⁸² door het benoemen van twee contactpersonen. Deze bezoeken worden voorafgegaan en gevolgd door een bespreking met school- en internaatspersoneel.

Het doel van de ouderdagen is het contact met de gezinnen tijdens de schoolperiode zo intensief mogelijk te houden. Alle ouders worden in de gelegenheid gesteld, per klas een dag in Effatha door te brengen⁸³. Op verzoek van het bestuur van de oudervereniging wordt het in het schooljaar van 1972-1973 het aantal ouderdagen uitgebreid. Er vindt eenmaal per jaar één tot twee ouderdagen plaats. Voor die tijd was er één ouderdag per twee á twee-en-een-half jaar⁸⁴. Onderwerpen die op ouderdagen besproken worden zijn onder andere maatschappelijke vorming, lezen, contact met horende omgeving, spreken, uitleg lessen, ervaren doofheid. Verder wordt gevraagd in het 'Effathablاد' verzocht om ideeën voor andere onderwerpen. Suggesties worden in overweging genomen. En er wordt gevraagd om een reactie op de ouderdagen⁸⁵.

Uit een initiatief van de oudervereniging worden er op 4 mei 1967 ouderstudiedagen geïntroduceerd⁸⁶. Hier kunnen ouders met kinderen van ongeveer dezelfde leeftijdsgroep diepgaand worden voorgelicht over de specifieke problemen van hun dove kinderen en de manier waarop zij dit kind moeten benaderen. Het wordt door de voorzitter van de oudervereniging een succes genoemd in het verslag van de

---

⁷⁸ Verwaal, Brouwer en Teijlingen, 100 jaar Effatha, 1988, 86.

⁷⁹ Effatha, Jaarverslag 1968, 4.

⁸⁰ Ibid., 1972, 4.

⁸¹ Ibid., 1973, 6.

⁸² Ibid., 1973, 6.

⁸³ Ibid., 1974, 10.

⁸⁴ Ibid., 'Effathablاد', 1969, 14.

⁸⁵ Ibid., 49, 19.

⁸⁶ Ibid., april, 16.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

algemene bestuursvergadering van de oudervereniging van 12 oktober 1968. Wel wordt besloten de ouderstudiedagen met de ouderdagen de combineren om meer ouders per jaar te bereiken⁸⁷.

In 1965 wordt een voorzichtige start gemaakt met het schoolmaatschappelijk werk. Er waren op dat moment vier maatschappelijk werksters in dienst. Systematische contact tussen gezins- en schoolmilieu wordt van groot belang geacht. Het doel is dat de voorzorg, zorg en nazorg een aaneensluitend geheel kunnen gaan vormen. In de praktijk blijkt dat het moeilijk realiseerbaar is wegens een gebrek aan tijd en mankracht⁸⁸.

In 1973 werden twee maatschappelijk werksters aangenomen voor de maatschappelijke dienst. De medewerksters onderhielden het contact met de gezinnen door een bezoek aan thuis te brengen⁸⁹. Dit werd gedaan omdat er een verzoek was tot continuering van de zorg na de hometraining.

Het 'Effathablad' werd voor het eerst uitgegeven in 1957. Het 'Effathablad' werd uitgegeven met als doel het contact tussen ouders te intensiveren. Ouders werden op deze manier ingelicht over gebeurtenissen binnen Effatha, daarnaast werden ouders ook ingelicht over belangrijke zaken op het gebied van onderwijs en opvoeding van dove kinderen⁹⁰.

Het 'Effathablad' wordt op verschillende wijzen gebruikt als communicatiemiddel. Zo kunnen ouders middels de rubriek 'woord en wederwoord' vragen stellen en een antwoord terugkrijgen. Ook worden er regelmatig ervaringen van ouders in het tijdschrift geplaatst, waar andere ouders vervolgens op kunnen reageren. Informatievoorziening gebeurt middels verslagen van activiteiten en vergadering.

Ook wordt het 'Effathablad' af en toe gebruikt als middel om enquêtes te verspreiden. In een rubriek van het 'Effathablad' worden ouders bedankt voor het invullen van een enquête betreffende de tevredenheid over het 'Effathablad'. Er wordt gemeld dat suggesties meegenomen worden bij het samenstellen⁹¹.

Participatie

Uit verslagen in het 'Effathablad' komt naar voren dat de oudervereniging meerdere malen per activiteiten voor de leerlingen van Effatha organiseert zoals een jaarlijkse sportdag vanaf 1967⁹², kampeerweek en zeilkampen⁹³. Daarnaast speelde de

---

⁸⁷ Ibid., 1967, 16-17.

⁸⁸ Verwaal, Brouwer en Teijlingen, 100 jaar Effatha, 1988, 87.

⁸⁹ Effatha, Jaarverslag 1974, 10.

⁹⁰ Verwaal, Brouwer en Teijlingen, 100 jaar Effatha, 1988.

⁹¹ Effatha, 'Effathablad', 1967.

⁹² Verwaal, Brouwer en Teijlingen, 100 jaar Effatha, 1988, 81.

⁹³ Effatha, 'Effathablad', 1965-1975; Effatha, Jaarverslagen, 1965-1975.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

oudervereniging een belangrijke rol bij de organisatie van het vervoer van kinderen in de weekend. De ouders begeleiden de kinderen tijdens de treinreis naar hen. Hierdoor was het mogelijk voor de kinderen om in groepsverband in de weekenden naar te kunnen reizen⁹⁴. Ook is de oudervereniging actief bij het organiseren van vergaderingen, de Effathadag, ouderdagen, het opstellen van enquêtes en ouderstudiedagen.

Bestuur

Op de jaarvergadering van de Vereniging Effatha in 1972 waren voor het eerst de voorzitter en secretaris van de oudervereniging als toehoorders aanwezig. De voorzitter hield een pleidooi en pleit voor de opname een lid van de oudervereniging in het bestuur van de vereniging van Effatha. Het pleidooi heeft er toe geleid dat in de oudervereniging zal worden uitgenodigd door het bestuur om een lid voor te dragen. In 1973 zullen twee leden van de oudervereniging zitting nemen bij de vergadering van het bestuur van de vereniging Effatha⁹⁵.

De oudervereniging wil het hoofdbestuur een duidelijk accent leggen op het opzoeken en begeleiden en gestalte geven aan die gedachten, die bij de ouders leven omtrent het wel en wee van hun kinderen op Effatha. De duidelijke lijn via de oudervereniging naar het bestuur van Effatha is nu getrokken. Ouders kunnen op deze manier meer direct inspraak hebben in het bestuur.

Visie op de ouderbetrokkenheid door ouders en school

In de rubriek woord en wederwoord omschrijft een ouder het belang van betrokkenheid in de vorm van contact tussen thuis en school. De ouder omschrijft het belang van schriftelijk contact met thuis. De ouder geeft aan dat de kinderen zich dan zoveel mogelijk betrokken voelen bij de gebeurtenissen thuis. Daarnaast blijven ook de ouders op de hoogte van het wel en wee van hun kinderen op Effatha. Ook acht de ouders een goede verstandhouding met de groepsleiding en het onderwijzend personeel van belang⁹⁶.

In het verslag van de Effathadag in 1967 werd schreven welke punten de voorzitter van de oudervereniging die dag onder de aandacht bracht. De voorzitter sprak over de verhouding tussen gezin en school. De visie van de voorzitter komt in het volgende citaat duidelijk naar voren:

---

⁹⁴ Ibid., Jaarverslag, 1973, 7.

⁹⁵ Ibid., 'Effathablاد' juni, 65.

⁹⁶ Ibid., 52, 1970.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

*'Het instituut mag in onze ogen nooit worden de mensengroep, aan wie wij ons kind afstaan, d.w.z. die zonder ons en onze bemoeienis over de kinderen het gezag heeft. Daarom moeten wij ons als ouders van onze taak bewust zijn, dat wij ons kind vasthouden, ook uit de verte. Wij moeten ook het instituut ons volle vertrouwen geven. We moeten niet passief tegenover het instituut staan, maar actief hen steunen in hun gezag, maar tevens ook hun werk en woord toetsen aan onze oudertaak. In onze critiek moeten wij open en eerlijk in een sfeer van onderlinge waardering met het instituut bespreken.'*⁹⁷

Verder benadrukt de voorzitter dat het van belang is dat het kind de ouders ziet als de eigen ouders en niet als de anderen. De ouders moeten zich regelmatig met het kind verbinding hebben, zoveel mogelijk persoonlijk, anderen per brief⁹⁸.

Een andere visie van een ouder is die van een moeder met dove kinderen, die onderwijs genoten op Effatha. Het was een toevallige ontmoeting tussen moeder en onderzoekers waaruit een informeel interview is voortgerold. Dit houdt in dat er geen vragenlijst was en geen selectie was respondenten. Dit gesprek zal illustratief gebruikt worden, omdat de onderzoekers de inhoud van het gesprek als waardevol beschouwen. Het betreft een moeder in de leeftijd tussen de 60 en 70 jaar. De kinderen bezochten de school in de periode van 1963-1965.

In het gesprek kwam naar voren dat de moeder zeer tevreden was over de wijze waarop ouders bij school betrokken werden. De moeder benoemt dat het voor ouders mogelijk was bij bepaalde lessen aanwezig te zijn. Ook werden er regelmatig ouderdagen georganiseerd. Vermeld moet worden dat deze moeder woonachtig was in de directe omgeving van Effatha. Dit betekent dat de kinderen dagelijks met busvervoer naar en van school gingen. Ook was voor de ouders de reisafstand klein waardoor het voor hen mogelijk was van deze uitnodigingen gebruik te maken. De moeder vertelde dat het voor de meeste ouders anders was. De meeste ouders woonden ver van school. De kinderen verbleven in het internaat. Voor deze ouders was het moeilijk om gebruikt te maken van de uitnodigingen op school. Deze ouders zagen de kinderen slechts wanneer zij in weekends naar huis kwamen. Ook gaf de moeder een illustratief voorbeeld over de wijze waarop ouders inspraak hadden. Zo had de moeder op een andere school vernomen dat dove kinderen gym en danslessen kregen. Deze lessen zouden de ontwikkeling van dove kinderen bevorderen in die zin dat ze angst voor bewegingen wegnemen door kinderen vertrouwd te maken met het eigen lichaam en bewegingen van het eigen lichaam. De

---

⁹⁷ Effatha, Verslag Effathadag, 1967.

⁹⁸ Ibid.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

moeder had deze kennis doorgespeeld aan school en vrij kort daarop werd er een start gemaakt met het geven van gym en danslessen⁹⁹.

In een verslag van de Effathadag komt de visie van Effatha op de verantwoordelijkheid van ouders versus school naar voren.

*'Hoewel Effatha zich verre wil houden van de taak van de ouders en geen beslissingen wil nemen, die op het terrein van de ouders liggen, kan er in bepaalde situaties toch soms wel een gevaar schuilen, omdat niet weg te denken is het feit, dat het instituut betrokken is bij een groot deel van het leven van onze kinderen: gedurende de hometraining, de voorschoolperiode, de basisschool, het beroepsonderwijs en de nazorg. De bedoeling van ons werk is en blijft echter de kinderen te onderwijzen en op te voeden tot volwassen mensen, die zelfstandig kunnen kiezen.'*¹⁰⁰

Een belangrijk punt wat besproken wordt in het verslag is de ontwikkeling in de maatschappij. Er wordt besproken dat vernieuwingen in de digitalisering van bijvoorbeeld de financiën invloed hebben op ontwikkelingen binnen Effatha. Zo word omschreven dat Effathadag nu uitsluitend bezocht wordt door ouders, terwijl de Effathadag met name bedoeld was voor correspondenten die gelden brachten voor Effatha¹⁰¹.

Kentalis

Hier zal de vierde en laatste deelvraag besproken worden. Deze is hoe de ouderbetrokkenheid is sinds de organisatie Kentalis ontstaan is. Deze organisatie is, zoals eerder is gezegd, resultaat van de fusie tussen onder andere de drie vroegere instituten die onderzocht worden. Het is de belangrijkste organisatie voor dovenonderwijs in Nederland. De visie van Kentalis is dat dove kinderen uiteindelijk deel kunnen nemen aan de samenleving. Omdat dit het belangrijkste doel is en er niet vanuit wordt gegaan van een bepaalde cultuur of levensovertuiging wordt er ruimte gegeven voor pluriformiteit en levensovertuiging. Vanuit de visie zijn er drie punten neergezet waar naar gestreefd wordt: welzijn en geluk, veilig voelen en respect, en gelijkwaardigheid¹⁰².

---

⁹⁹ Gesprek met moeder van dove kinderen, leeftijdscategorie 55-65, toevallige ontmoeting, wenst anoniem te blijven, 10-05-2011.

¹⁰⁰ Effatha, 'Effathablاد' 61, 1972.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Kentalis, Mensvisie, 2010, 2.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

Communicatie

Uit de jaarverslagen van Kentalis blijkt dat het initiatieven neemt naar de ouders toe. Er wordt expliciet genoemd dat twee taken van de organisatie zijn om de ouders te ondersteunen bij een indicatie voor hun kind en hen helpen een goede school te vinden¹⁰³. Het wordt ook belangrijk gevonden dat er aandacht is voor de klanten en ouders¹⁰⁴, Kentalis geeft aan dat zij wil dat ouders intensief betrokken zijn bij het onderwijs van hun kind. Dit komt onder andere naar voren door de vele manieren waarop ouders betrokken kunnen zijn. Dit kan door middel van ouderavonden, koffieochtenden, het ouderpanel, inloopmiddagen, leerlingenbesprekingen, voorlichtingsbijeenkomsten, schoolkranten, brieven etc. Kentalis zegt dat de ouderbetrokkenheid minder een rol hoeft te spelen bij ambulante begeleide leerlingen, omdat zij op het reguliere onderwijs zitten. Een voorbeeld van een initiatief vanuit Kentalis is een oudertevredenheidsonderzoek voor de ouders over de tevredenheid van de organisatie. Over het algemeen waren de ouders tevreden. Volgens Kentalis waren er ook verbeterpunten gesignaleerd waar zij werk van zouden maken¹⁰⁵.

Participatie

De organisatie FODOK is een overkoepelende organisatie van voornamelijk alle ouderraden van dovenscholen en ouders van dove kinderen. FODOK bestaat onafhankelijk van Kentalis¹⁰⁶. Een belangrijk onderwerp dat naar voren komt is het feit dat FODOK tussen de individuele ouders en de scholen in staat, het slaat een brug tussen deze twee groepen. Dit is op te maken uit een aantal dingen. FODOK heeft een speciale afdeling voor het onderwijs, de Werkgroep Onderwijs FODOK (WOF). Deze afdeling heeft een brochure verzorgd over het 'rugzakje' zodat ouders beter hun weg kunnen vinden op een reguliere school. Ook merkt FODOK het op wanneer er problemen zijn tussen het reguliere onderwijs en de ouders. Ouders worden niet altijd tegemoetgekomen en er is vaak een onduidelijke verwachting van de school. De reguliere school stelt vaak begeleiders beschikbaar die geen ervaring hebben met dove kinderen. FODOK adviseert daarvoor de ouders om toch voor een begeleider met ervaring te vragen¹⁰⁷. Ouders dienen hun klachten in bij FODOK. FODOK gaat met deze klachten op hun beurt naar de betreffende scholen om hierover te praten. De organisatie wordt ook af en toe door scholen zelf gevraagd om onderwerpen te bespreken. Het initiatief komt dus vanuit beide

---

¹⁰³ Ibid., jaardocument, 2009, 17.

¹⁰⁴ Ibid., 21.

¹⁰⁵ Ibid., 53.

¹⁰⁶ FODOK, jaarverslag 2009, 6.

¹⁰⁷ Ibid., 2008, 51; FODOK, jaarverslag 2008, 64.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

groepen. FODOK bemoeit zich met reguliere scholen waar dove kinderen naartoe gaan, met Kentalis en met andere speciale scholen waar dove kinderen op zitten.

Bestuur

FODOK heeft een zekere invloed op het onderwijs. Hoewel overleggen tussen FODOK en het onderwijs niet wettelijk vastgelegd zijn kunnen deze overleggen ook niet vrijblijven genoemd worden. FODOK noemt zichzelf de 'luis in de pels' en is van mening dat hun rol kritisch zijn op het onderwijs is¹⁰⁸. Een voorbeeld van de invloed van FODOK is te geven aan de hand van een leerlijn die er doorheen is gekomen door de organisatie er veel druk op had gegeven. Deze leerlijn ging over seksualiteit en relaties en is in 2006 ingegaan. Echter, FODOK merkt nu dat deze leerlijn, een paar jaar naar het ingaan ervan, weer minder wordt gegeven.

De Werkgroep Kwaliteit Dovenonderwijs (WKD) is opgericht door FODOK, omdat ouders en FODOK zelf bezorgd waren over de kwaliteit van het onderwijs¹⁰⁹. Volgens ouders in de kwaliteit in het dovenonderwijs onder de maat, er wordt te weinig van dove kinderen geëist¹¹⁰.

Kentalis heeft de Centrale CliëntenRaad (CCR) opgericht. Deze neemt een centrale plek in en voert overleg met verenigingen en scholen voor speciaal onderwijs cluster 2. Deze raad bestaat voornamelijk uit ouders. Zij plegen veel overleg met de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur is twee keer in het jaar bij een vergadering aanwezig. De CCR probeert ook één of twee keer per jaar werkbezoeken af te leggen aan de organisatieonderdelen van Kentalis¹¹¹. Bij Kentalis is er de medezeggenschapsraad en de ouderraad.

Internaat

Er zijn bij het dovenonderwijs nog steeds internaten te vinden. Kentalis heeft hier een folder over gemaakt om duidelijkheid te brengen. Hierin worden redenen gegeven om dove kinderen naar het internaat te sturen. Redenen zijn een lange afstand is tussen thuis en de school, om de ouders te ontlasten, voor zeer moeilijk lerende kinderen, kinderen met gedrags- en psychosociale problemen en wanneer het dove kind behoefte heeft aan meer contact. Omdat het gezin de optimale omgeving is om op te groeien, volgens de folder, willen ze de leefomgeving zo normaal mogelijk maken. Er wordt echter ook gezegd dat het internaat het gezin nooit kan vervangen¹¹².

¹⁰⁸ FODOK, jaarverslag, 2008, 53.

¹⁰⁹ Kentalis, jaardocument, 2009, 51.

¹¹⁰ FODOK, jaarverslag 2008, 66.

¹¹¹ Kentalis, jaardocument, 2009, 38-39.

¹¹² Folder Kentalis Internaat.

In dit kwalitatief onderzoek is geprobeerd om met behulp van materiaal uit gemeentearchieven, het archief van Kentalis, jubileumboeken en tijdschriften uitgegeven door de instituten een beeld te vormen over de ouderbetrokkenheid op de Effatha, Guyot en het IvD. Onderzocht werd hoe de ouderbetrokkenheid was bij het IvD, het Guyot-instituut, Effatha en Kentalis. De ouderbetrokkenheid wordt beoordeeld aan de hand van de drie kenmerken van. Daarnaast zal gekeken worden op welke wijze er sprake is van directe en indirecte ouderbetrokkenheid.

Bij dit onderzoek kunnen een aantal kanttekeningen geplaatst worden. Een kanttekening bij documenten als jaarverslagen is dat deze documenten door het instituut zelf zijn geschreven en mogelijk dus geen volledig beeld geven van de situatie. De kans is namelijk aanwezig dat hier negatieve aspecten zijn weggelaten of minder zwaar worden aangerekend. Dit leidt tot een sterk punt van dit onderzoek. Er zijn namelijk ook andere bronnen onderzocht, zoals verslagen van ouderverenigingen. Deze variatie aan bronnen maakt dat wat er gevonden is betrouwbaarder.

Ook zijn er een aantal kanttekeningen te plaatsen bij de uitvoering van het onderzoek. Allereerst is de manier waarop de bronnen zijn verzameld en onderzocht beperkt door een tekort aan tijd en praktische mogelijkheden. Bronnen zijn vaak gedeeltelijk overgenomen waardoor er mogelijk informatie verloren is gegaan. Ook is het mogelijk dat er bepaalde stukken tekst over het hoofd zijn gezien tijdens het coderen, vanwege de grote hoeveelheid bronnen die ter beschikking stond. Echter, dat er zoveel bronnen beschikbaar waren maakt de informatie die er gevonden is wel betrouwbaarder.

Er is ook altijd het probleem van de subjectiviteit. Dit is zo veel mogelijk tegengegaan door een onderzoeker aan een instituut te verbinden die niet overeenkomt met de eigen levensovertuiging. De resultaten worden daarom zo feitelijk mogelijk gepresenteerd.

Guyot

Op het Guyot Instituut was communicatie met de ouders belangrijk. Dit blijkt ondermeer uit het citaat van de adjunct-directeur. Daarin wordt het belang van ontmoeting en dus communicatie benadrukt. Het instituut ontvouwt in toenemende mate mogelijkheden voor ouders om informatie over hun kinderen te verkrijgen. Zo wordt er de mogelijkheid tot klassenbezoek ingesteld. Hierbij kunnen de ouders een morgen of middag bij hun

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

kind in de klas komen kijken. Daarnaast verzorgt de directeur van het instituut zo nu en dan lezingen op bijeenkomsten van de oudervereniging. Hieruit blijkt de bereidheid vanuit het instituut om contact met de ouders te hebben. De meeste mogelijkheden tot daadwerkelijke contact met het instituut komen voornamelijk van de oudervereniging.

De oudervereniging speelt een belangrijke rol in de communicatie tussen de ouders en het instituut. Het tijdschrift 'Ouderkontakt' speelt hierbij een cruciale rol. In dit tijdschrift kunnen de ouders lezen over de stand van zaken op het instituut. Dit is voor de ouders die op afstand wonen een vrij eenvoudige manier om toch op de hoogte te blijven. Ook verzorgt de oudervereniging veel activiteiten waardoor ouders meer betrokken worden bij het instituut. Over het algemeen worden deze avonden druk bezocht. Dit is een teken van nauwe betrokkenheid bij het instituut. Er moet echter wel opgemerkt worden dat ouders die ver weg woonden bij dit soort evenementen minder aanwezig waren. Dit hoeft niet te betekenen dat deze mensen minder betrokken waren bij hun kinderen, de afstand is echter wel een grote drempel waardoor contact wordt bemoeilijkt.

Zoals blijkt uit de resultaten is er over de participatie van ouders binnen het instituut niet veel data gevonden. De participatie komt vooral naar voren uit de betrokkenheid bij sinterklaas en kerst. Dit eerste is een groot evenement op het instituut. De ouders zijn hier dan ook nauw bij betrokken. De oudervereniging stuurt elk jaar cadeau's of geld om cadeau's te kopen. In ruil daarvoor staat er in elk jaar een uitgebreid verslag van de feestelijke viering in het tijdschrift. De betrokkenheid van de ouders blijkt ook uit het feit dat zij door middel van de oudervereniging sportactiviteiten voor de kinderen organiseren. Maar ook hulp bij de organisatie van de avondvierdaagse is voor de oudervereniging geen probleem. De participatie bij activiteiten is niet alleen direct maar ook indirect van aard. Ouders leveren hun bijdrage aan de activiteiten op het instituut ook in financiële vorm. Dit is al eerder benoemt bij de sinterklaasviering, maar dit gebeurde dus bij allerlei activiteiten.

De betrokkenheid van de ouders bij het bestuur van het instituut is minimaal. Het enige wat hieromtrent is gevonden in de bronnen is dat het bestuur de wens uitspreekt dat ouders deel uit zullen gaan maken van dit bestuur. Over de doorvoering hiervan is echter niks gevonden. Er kan dus worden geconcludeerd dat er geen ouders in het bestuur van het instituut zaten rond 1970 en dat er vanuit het bestuur hier wel aandacht voor was. Of de ouders hier behoefte aan hadden is ook niet bekend.

IvD

In het IvD werd communicatie met de ouders belangrijk gevonden, hier wordt namelijk veel over gesproken. Het instituut vond het vanaf begin 20e al belangrijk dat er contact was tussen het instituut en de ouders, maar vanaf de jaren '60 kwam het nog meer naar voren. De reden hiervoor was dat kinderen vaker naar huis gingen en de verzorging van de kinderen nu voor een groter deel op de schouders van de ouders terecht kwam. Hiervoor gingen kinderen maar in twee vakanties naar huis, de opvoeding was hierdoor toebedeeld aan het instituut. Uit de bronnen is op te maken dat het IvD meer contact wilde met de ouders, omdat zij anders vreesden dat de opvoeding van de kinderen niet zou lukken. Opvallend is dat er vanuit gegaan werd dat ouders de opvoeding volgens de uitgangspunten van het instituut zouden doen. Hier zou, met enige voorzichtigheid, gezegd kunnen worden dat het IvD zichzelf als belangrijkste verzorger zag en de ouders dit moesten volgen. Het doel van de communicatie was voor het IvD meer gericht op de opvoeding van de leerlingen dan op een goed contact bereiken tussen ouders en kinderen. Ouders hadden echter wel de verwachting beter contact met hun kinderen te krijgen. Deze onenigheid in verwachtingen hebben voor zover bekend niet voor wrijvingen gezorgd, maar het is wel opvallend dat ondanks dat de twee groepen verschillende verwachtingen hadden dit door hetzelfde middel konden bereiken; contact. Dat het instituut zich meer richtte op de leerlingen zelf dan op het contact tussen de ouders en hun kinderen wordt ook ondersteund doordat het IvD, wanneer zij over de leerlingen schreven, het vaak over 'onze kinderen' hadden. Uit deze resultaten lijkt te blijken dat het IvD zich de kinderen toe eigende. Een andere kant is echter ook in de bronnen gevonden. In de jaren rond 1970 veranderde er veel en dit is ook terug te vinden in het instituut. Er wordt namelijk, in tegenstelling met wat net besproken is, gesproken over 'opvoeding voor het gezin'. Het was een doel van het instituut om de kinderen zo op te voeden dat ze goed zouden aarden in het gezin als ze weer thuis zouden gaan wonen.

Er was veel gelegenheid voor de ouders voor communicatie met het IvD. Voor deze gelegenheden was soms activiteit van de ouders zelf nodig, zoals bij bezoekdagen, maar er was ook communicatie dat volledig vanuit het instituut zelf kwam, zoals huisbezoeken door de leerkrachten en het blad 'De Vriend'. Ouders werden aangemoedigd over dingen te spreken als zij daar vragen over hadden. Dit kon gewoon met de leerkracht van hun kind. Ook maakte het IvD meningen van ouders kenbaar. Uit de huisbezoeken en de manier waarop ouders vragen konden stellen is op te maken dat de communicatie informeel kon verlopen.

Een andere vorm van communicatie was de wisselklas. Het feit dat het IvD een

Ouderbetrokkenheid en Doveninstellingen

wisselklas had betekend dat zij rekening hielden met de overgang van gezin naar instituut. Hieruit kan opgemaakt worden dat zij oog hadden voor de hechting die een kind heeft met de ouders. Daarom wilde het instituut de kinderen geleidelijk aan laten wennen aan het instituut. Ook maakte het IvD meningen van ouders kenbaar.

Participatie werd, net zoals communicatie, belangrijk gevonden door het IvD. Het is niet duidelijk geworden hoeveel inbreng de ouderraad en ouders hadden. Wel is duidelijk geworden dat ouders ook individueel benaderd werden, hoewel er een ouderraad was. Dit spreekt ook van het informele contact. De ouderraad organiseerde verschillende activiteiten, vaak in samenwerking met het IvD. Er werd ook af en toe gesproken over een groeiende behoefte aan meer samenwerking tussen het instituut en de ouderraad en ouders. Deze informatie kan van twee kanten bekeken worden. Het eerste is dat het positief is dat de groepen meer wilden samenwerken, het tweede is dat dit dus niet genoeg gebeurde. Het is niet duidelijk of deze behoeften verwezenlijkt zijn, misschien is dit in latere jaren gebeurd.

Effatha

De communicatie tussen thuis en school vond plaats middels het 'Effathablad', de Effathadag, ouderdagen en brieven. De communicatie tussen thuis en het kind vond plaats middels de brieven, ouderdagen en het naar huis gaan op een vrije zaterdag, lange weekends en vakanties. Ook vond er communicatie plaats tussen ouders onderling. Ouders hadden onderling contact tijdens de ouderdagen, Effathadag en schriftelijk middels de rubrieken 'Woord en Wederwoord' en 'Van de ouders.' in het 'Effathablad'. De communicatie tussen leerkracht en ouder vond plaats middels een 'heen-en-weer-schrift' en de ouderdagen.

De oudervereniging was een initiatief van ouders. Op initiatief van de oudervereniging werden er oudervergadering georganiseerd. De vergaderingen dragen bij aan onderling tussen de ouders. Door de vergaderingen kunnen ouders gedachte uitwisselen en de eigen kennis en kunde vergroten. De vergaderingen worden goed bezocht en suggesties door ouders worden door het bestuur van Effatha meegenomen bij het nemen van beslissingen.

De hometraining is een belangrijk onderdeel van de zorg van Effatha. Het onderwerp wordt vaak besproken in verschillende bronnen. De hometraining wordt gebruikt om ouders te instrueren en informeren over de opvoeding en ontwikkeling van hun dove kind. Bij beschrijvingen van de hometraining wordt het belang van de betrokkenheid van het gehele gezin benadrukt. De hometraining is voor Effatha een

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

manier om te communiceren met de ouders, zodat het kind optimale ontwikkelingsmogelijkheden krijgt. Deze wijze van communicatie tussen school en ouders wordt voortgezet wanneer het kind op het internaat zit door middel van maatschappelijk werksters vanaf 1973. Dit gebeurt na verzoeken van ouders om de continuering van het contact na de hometraining.

Andere initiatieven van ouders hadden te maken met de participatie in alledaagse activiteiten, zoals kampen, sportdagen en ouderstudiedagen. Door middel van ouderstudiedagen werden ouders voorgelicht over verschillende opvoedingsproblemen en de wijze van benadering. Er zowel participatie in de oudervereniging, als in georganiseerde activiteiten op en rond Effatha.

In 1973 namen voor het eerst leden van de oudervereniging zitting in het bestuur van Effatha. De oudervereniging had op die manier directe inspraak bij beslissingen die door het bestuur worden genomen. Dit is de eerste vorm van formele medezeggenschap van ouders in het beleid van Effatha.

In de resultaten valt op dat het meerdere malen om initiatieven van ouders gaat, waar Effatha vervolgens op reageert. In de tijd geplaatst kan dit gedeeltelijk verklaard worden door het verplicht stellen van de medezeggenschap door ouders eind de jaren '60. Ook de persoonlijke keuze in het krijgen van kinderen en wetenschappelijk onderzoek naar de invloed van hechting en sociaal contact heeft het bewustzijn over het belang van een goede relatie met kinderen vergroot, waardoor de ouderbetrokkenheid toeneemt. Ook is vanaf eind jaren zestig door verschillende wetten de medezeggenschap van ouders verplicht binnen het openbaar regulier onderwijs. Het kan zijn dat ouders hierdoor gestimuleerd zijn in het verzoek om medezeggenschap binnen het bestuur.

Kentalis

Kentalis heeft een groot aanbod voor mogelijkheden tot contact tussen ouders en school. Dit geeft te kennen dat Kentalis er belang aan hecht dat er een goede verstandhouding is tussen de twee groepen. Hoewel er niet veel informele communicatie is met de organisatie wordt er wel rekening gehouden met de ouders.

Omdat het belangrijkste doel van FODOK is dat er goed kwaliteit onderwijs wordt gegeven wordt hier veel moeite in gestoken. FODOK is een op zichzelf staande organisatie en heeft voornamelijk formele contacten met de scholen. Omdat FODOK zo op zichzelf staand is, regelen zij allerlei activiteiten en voorlichtingen voor de ouders zonder dat Kentalis daarbij betrokken wordt. FODOK fungeert ook als bemiddelaar tussen ouders en scholen. Wanneer ouders ergens klachten over hebben geven zij dit meestal

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

door aan FODOK, welke het weer met de betreffende school overlegt. Hieruit kan opgemaakt worden dat ouders minder snel vragen of klachten rechtstreeks tot leerkrachten richten. Er is vaker sprake van formeel contact via een bemiddelaar.

De reden om als ouders bij het onderwijs betrokken te zijn is veranderd. Dit komt omdat de meeste kinderen tegenwoordig op dagscholen zitten, zowel in het speciale- als het reguliere onderwijs, kinderen wonen alleen nog in internaten in speciale gevallen. Het contact tussen ouder en kind vind zich hierdoor voornamelijk thuis plaats en hoeft op school niet persé versterkt te worden. Dit was vroeger meestal de reden voor ouderbetrokkenheid op instituten. De reden voor FODOK om nu bij het onderwijs betrokken te zijn is om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen.

FODOK heeft een zekere invloed op het onderwijs. Ook heeft Kentalis de Centrale Cliëntenraad opgericht. Dat dit mogelijk is geeft aan dat Kentalis waarde hecht aan de mening van ouders. Omdat FODOK een onafhankelijke organisatie is hebben zij waarschijnlijk meer invloed dan een ouderraad vroeger zou hebben. Wel is het duidelijk geworden dat ouders individueel waarschijnlijk niet veel gedaan kunnen krijgen. Ideeën of vragen moeten doorgegeven worden aan de FODOK of een ouderraad welke dat op hun beurt doorgegeven. In dit opzicht is de invloed van ouders juist verminderd.

Uit resultaten is naar voren gekomen dat alle scholen een oudervereniging hadden rond 1970. Ook publiceerde de scholen een periodiek blad om ouders te informeren en mogelijkheid te bieden tot uitwisseling. De scholen benadrukten alle drie het belang van de betrokkenheid van het gezin. Tussen de scholen zijn ook een aantal verschillen te zien. Effatha lijkt in haar informatievoorziening erg open te zijn. Er wordt meer interne informatie gepubliceerd en openbaar gesteld voor publiek en ouders. Ook besteed Effatha veel aandacht aan het naar buiten brengen van hun visie op ouderschap en de betrokkenheid van ouders. Er moet wel opgemerkt worden dat de informatie veelal positief is. Hierdoor kan de informatie op een manier gepresenteerd zijn die zorgt voor een positief imago van Effatha. Er wordt echter in het gesprek met moeder duidelijk benoemd dat als het gaat om oudercontact, Effatha daadwerkelijk openstond voor suggesties. Ook is Effatha de enige school die in die periode een formele wijze van ouderbetrokkenheid had. Op andere scholen hadden leden van oudervereniging nog geen directe inspraak in het bestuur van de school. In visie op de ouderbetrokkenheid en het belang hiervan lijken de scholen niet te verschillen. Allen houden zich bezig met het versterken van het contact tussen gezin en school.

In de resultaten zijn een aantal ontwikkelingen zichtbaar. Allereerst lijkt er een beweging te zijn van een informele wijze van ouderbetrokkenheid naar een maar formele wijze. De communicatie en participatie bij de drie instituten ontstond veelal aan de hand

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

van initiatieven van ouders waarop door de scholen wordt gereageerd. De ouderbetrokkenheid had voornamelijk te maken met het organiseren van activiteiten, het aanwezig zijn bij ouderdagen en gesprekken op school en het deelnemen aan de oudervereniging. Dit contact verliep informeel. Bij het huidige Kentalis wordt gezien dat de ouderbetrokkenheid voornamelijk verloopt via de ouderraad, medezeggenschapsraad of een oudervereniging. Ouders en school maken gebruik van een bemiddelaar. Direct contact met school wordt niet benoemd in verslagen en lijkt daarom minder van belang. FODOK heeft wel direct contact met de ouders door voorlichtingen en het opnemen van vragen en klachten. De formalisering heeft geleid tot het recht op medezeggenschap, in plaats van het aanbieden van informele suggesties en voorstellen. Ook heeft, door de afname van het aantal internaatsleerlingen, ouderbetrokkenheid een andere functie gekregen. Ouderbetrokkenheid staat nu in het teken van het waarborgen van kwalitatief onderwijs. In de jaren '70 stond ouderbetrokkenheid in het teken van het versterken van de band tussen ouders en kind. Er is dus ook een ontwikkeling zichtbaar van een directe vorm van ouderbetrokkenheid naar een meer indirecte ouderbetrokkenheid.

In dit onderzoek is een beeld geschetst van de ouderbetrokkenheid bij scholen voor dove kinderen in 1970 en nu. Door het archiefonderzoek is veel informatie over de situatie rond 1970 gevonden. De informatie die gevonden is uit deze tijd is echter meer beperkt. Mede door de digitalisering en de actualiteit van de gegevens is toegang tot veel bronnen beschermd. Ook is er geen uitgebreid onderzoek verricht naar de 'kleinere' ouderverenigingen verbonden aan scholen. Voor toekomstig onderzoek is het interessant ook deze bronnen te onderzoeken. Aanvullend onderzoek zou zich kunnen richten op de visie van ouders. In dit onderzoek is met name onderzoek gedaan door bronnen te bestuderen die uitgegeven zijn door de scholen en organisaties. Een perspectief vanuit ouders zou voor aanvulling kunnen zorgen op de ouderbetrokkenheid bij scholen nu. Er kan dan onderzocht worden of de motivatie en vorm van ouderbetrokkenheid, zoals ouders die ervaren, veranderd is in de loop der jaren.

- Baarda, D. B. (2009). *Dit is onderzoek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Bakker, N., Noordman, J., & Rietveld-vanWingerden, M. (2006). *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: Idee en praktijk 1500-2000*. Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Bax, E. (1988). Modernization and cleavage in Dutch society. A study of long term economic and social change. Oratie te Groningen, Universiteit van Groningen, 1988.
- Bergsma, M. (2003) Betrouwbaarheid en validiteit van kwalitatief georiënteerde operational audits, van [http://www.iaa.nl/Sitefiles/PDF/betrouwbaarheden %20Validiteit.pdf](http://www.iaa.nl/Sitefiles/PDF/betrouwbaarheden%20Validiteit.pdf). Geraadpleegd op 02-05-'11.
- Betten, H. (1984). *Bevrijdend gebaar. Het levensverhaal van Henri Daniel Guyot*. Haren: Koninklijk Instituut voor Doven "H. D. Guyot."
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss* (Vol. 1). New York: Basic Books.
- Braster, J. F. A. (1996). *De identiteit van het openbaar onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Carlson, E. A., Sampson, B. A., & Sroufe, L. A. (2003). Implications of attachment theory and research for developmental-behavioral pediatrics. *Developmental and Behavioral Pediatrics, 24*, 364-378.
- Van Dale (2005). *Dé Dikke Van Dale*. VBK Media.
- Derks, S. (2004). *Doorbroken stilte - viataal: 175 jaar zorg en onderwijs voor mensen met beperkingen in horen, zien en communiceren*. Eindhoven: Viataal/Lecturis.
- Dodde, N. L. (1983). *Het Nederlandse onderwijs verandert*. Muiderberg: Coutinho.
- Dodde, N. L. (1997). Een lange onderwijsweg. In Dodde, N. L., & Leune, J. M. G. (Eds.), *Het Nederlandse schoolsysteem*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Doorne, J. J., Ehrhardt-Van Doorm, J. S., Van Essenberg, A. C., & Wit, O. C. (1975). *Vaste grond tussen wal en schip. Het internaat voor schipperskinderen gezien als opvoedingsmilieu*. Utrecht: Vakgroep Sociale Pedagogiek, Rijksuniversiteit.
- Driessen, G., & Van der Slik, F. (2001). Religion, denomination, and education in The Netherlands: Cognitive and noncognitive outcomes after an era of secularization. *Journal for the Scientific Study of Religion, 40*, 561-572.
- Hallahan, D. P., Kauffman, J. H., & Pullen, P. C. (2009). *Exceptional learners: An introduction to special education*. Boston: Allyn and Bacon.

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

Kaufman, M. W. (2007). The religious, the secular, and literary studies: Rethinking the secularization narrative in histories of the profession. *New Literary History*, 38, 607-628.

Kennedy, J. C. (1995). *Nieuw Babylon in aanbouw. Nederland in de jaren zestig*. Amsterdam/Meppel: Boom.

Kentalis a.:

http://www.kentalis.nl/Kentalis_C01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.aspxcomid=1&modid=272&SessionID=73499276073378159314553191176&contrast=normaal. Geraadpleegd op 02-05-'11.

Kentalis b.:

http://www.kentalis.nl/Kentalis_C01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.aspxcomid=1&modid=274&SessionID=73499276073378159314553191176&contrast=normaal. Geraadpleegd op 02-05-'11.

Kentalis c.:

http://www.kentalis.nl/Kentalis_C01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.aspxcomid=1&modid=217&SessionID=7349927605865837856848283218&contrast=normaal. Geraadpleegd op 19-04-'11.

Knippenberg, H., & Van der Ham, W. (1993). *Een bron van aanhoudende zorg: 75 jaar ministerie van onderwijs [kunsten] en wetenschappen: 1918-1993*. Assen: Van Gorcum.

Koelman, J. B. J. (1987). *Kosten van de verzuiling. Een studie over het lager onderwijs*. Den Haag: VUGA.

Kyle, F. E., & Harris, M. (2006). Concurrent Correlates and Predictors of Reading and Spelling Achievement in Deaf and Hearing School Children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11, 273-288. doi:10.1093/deafed/enj037.

Lechner, F. J. (1996). Secularization in the Netherlands? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 35, 252-264.

De Leeuw, C. A. (1975). *Kinderen van de rekening. Christelijk onderwijs: Een taak voor ouders en docenten*. Kampen: J. H. Kok.

Marzano, R. J. (2007). *Wat werkt op school. Research in actie*. Vlissingen: Bazalt.

De Munnik, C., & Vreugdenhill, K. (2007). *Opvoeden in het onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

De Nederlandse Federatie van Ouders van Dove Kinderen (FODOK),

<http://www.fodok.nl/fodok/takenfodok/>. Geraadpleegd op 09-06-'11.

De Nederlandse Federatie voor Ouders van Dove Kinderen. "FODOK: Jaarverslag 2009", http://www.fodok.nl/uploads/tx_pdforder/FODOKjaarverslag_2009_binnenwerkLR_1_-1.pdf

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

- Onderwijsraad (2010). *Ouders als partners. Versterking van relaties met en tussen ouders en school*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Overmaat, M., & Boogaard, M. (2004). *Neemt ouderparticipatie af? Stand van zaken en tips voor scholen en ouderraden*. Den Haag: SCO-kohnstamm instituut.
- Praamsma, J. M. "Vrij van ouders, kerk én staat? Over de meerduidigheid van het begrip 'onderwijsvrijheid'." Oratie, Universiteit Utrecht, 2006.
- Rietveld-Van Wingerden, M. (2003). Educating the deaf in The Netherlands: A methodological controversy in historical perspective. *History of Education, 32*, 401-416. doi: 10.1080/0046760032000093267.
- Rietveld-Van Wingerden, M., Sturm J., & Miedema, S. (2003). Vrijheid van onderwijs en sociale cohesie in historisch perspectief. *Pedagogiek, 23*, 97-108.
- Robson, C. (2002). *Real world research: A resource for social scientists and practitioner-researchers*. Malden: Blackwell Publishing.
- Van der Slikke, M. (2005). Opvoeding en onderwijs bij Bavinck en Waterink. Christelijke pedagogiek aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. *Transparant, 16*, 32-35.
- Smit, F. C. G. "De rol van ouderparticipatie in het basisonderwijs : een onderzoek naar vorm, inhoud en effecten van ouderparticipatie in het basisonderwijs". Proefschrift Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen, Nijmegen, 1991.
- Spiecker, B., & Steutel J. (2001). Multiculturalism, pillarization and liberal civic education in the Netherlands. *International Journal of Educational Research, 35*, 293-304. doi:10.1016/S0883-0355(01)00025-8.
- Tijsseling, C. (2007). Het ontstaan van de Nederlandse doveninstituten: Van 'redeloos vee' tot object van beschaving. *Lessen, 3*, 15-21.
- Tijsseling, C., & Tellings, A. (2009). The christian's duty towards the deaf: Differing christian views on deaf schooling and education in 19th century dutch society. *American Annals of the Deaf, 154*, 36-49.
- Van der Veen, G. A. M. (2007). Intentie tot fusie KEGG en Viataal. Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. <http://www.vgn.nl/artikel/1418> Geraadpleegd op 18-04-'11.
- Verwaal, J., Brouwer, H., & Teijlingen, R. (1988). *Effatha 100 jaar: Verleden en heden in woord en beeld*. Voorburg en Zoetermeer: Vereniging Effatha.
- Van Weelden, J., & Niessen, J. S. T. (1976). *Het moeilijk lerende kind. Ontwikkeling en opvoeding op school en internaat*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Weijers, I. (2004). *De Creatie van het Mondige kind: Geschiedenis van Pedagogiek en Jeugdzorg, deel zorgenkind*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Van Uden, A. (1981). Ouders in de hoofdrol of in de bijrol bij de opvoeding van dove kinderen? Enkele gedachten over 'Ouderparticipatie'. *Van horen zeggen, 2*, 39-60.

- Brouwer, H., & Lingen, W. (1988). Jubileumboek Effatha 1888-1988. Den Haag: Uleman.
- Effatha, Brief aan (pleeg)ouders namens het bestuur van Effatha. Verzonden: 26 februari 1971. Archief Leidschendam-Voorburg, subarchief Effatha, doos 22.
- Effathablad, tweemaandelijks uitgave van Effatha 1966-1974. Archief Leidschendam-Voorburg, subarchief Effatha, doos 18.
- Gesprek met ouder, in leeftijdscategorie 55-65. Toevallige ontmoeting met ouder van dove kinderen, schoolgaand vanaf 1963. De ouder wenst anoniem te blijven.
- Guyot, Brieven aan (pleeg)ouders/familie namens de directie, 1970-1973. Toegangsnummer 1496. stuknr. 299, Gemeentearchief Groningen.
- Guyot, Brieven aan (pleeg)ouders/familie namens de oudervereniging, 1970-1973. Toegangsnummer 1496. stuknr. 969, Gemeentearchief Groningen.
- Guyot, Koninklijk Instituut voor Doven H.D. Guyot te Groningen. Jaarverslag 1965 & 1966, 1972-1974. Archief Kentalis, Gemeente Haren.
- Guyot, 'Orgaan' (Tijdschrift van de vereniging van ouders van slechthorende kinderen) 1967-1972. Toegangsnummer 1496. stuknr. 970, Gemeentearchief Groningen.
- Guyot, 'Ouderkontakt', tweemaandelijks uitgave van de vereniging van ouders van dove kinderen Groningen 1973. Archief Kentalis, Gemeente Haren.
- Guyot, Statuten van de Vereniging: Nederlandse Federatie van Vertegenwoordigers van ouders van Slechthorende en Spraakgestoorde kinderen, 1973. Toegangsnummer 1496. stuknr. 987, Gemeentearchief Groningen.
- Guyot, Vereniging "ouders van dove kinderen", Jaarverslag 1969-1973. Toegangsnummer 1496. stuknr. 969, Gemeentearchief Groningen.
- Instituut voor Doven, "De Vriend", 1971-1974. Archief Sint-Michielsgestel.
- Instituut voor Doven, "Jaarverslagen", 1968-1974. Archief Sint-Michielsgestel.
- De Nederlandse Federatie voor Ouders van Dove Kinderen. "FODOK: Jaarverslag 2008", http://www.fodok.nl/uploads/tx_pdforder/FODOK-JV2008.pdf
- De Nederlandse Federatie voor Ouders van Dove Kinderen. "FODOK: Jaarverslag 2009", http://www.fodok.nl/uploads/tx_pdforder/FODOKjaarverslag_2009_binnenwerkLR_1_- 1.pdf
- De Nederlandse Federatie voor Ouders van Dove Kinderen. "FODOK: Nieuwsbrief", 2008.
- Kentalis. "Jaardocument 2009", Kentalis, http://www.kentalis.nl/Kentalis_C01/ShowDocument.aspOriginCode=H&OriginComID=1&OriginModID=273&OriginItemID=0&CustID=711&ComID=1&DocID=228&SessionID=7349927605829169547131211237241&Ext=.pdf

Ouderbetrokkenheid en Doveninstituten

Kentalis. "Mensvisie Kentalis", Kentalis, http://www.kentalis.nl/Kentalis_C01/ShowDocument.aspOriginCode=H&OriginComID=1&OriginModID=273&OriginItemID=0&CustID=711&ComID=1&DocID=189&SessionID=7349927605829169547131211237241&Download=true&Ext=.pdf

Kentalis informatiefolder, "Productwijzer: Ambulante gezinsbegeleiding".

Kentalis informatiefolder, "Productwijzer: Twee leefsituaties: gezin en internaat".

Kentalis informatiefolder, "Informatiewijzer: Bureau aanmelding".

Sergio Derks, *Doorbroken stilte - viataal: 175 jaar zorg en onderwijs voor mensen met beperkingen in horen, zien en communiceren* (Eindhoven: Viataal/Lecturis, 2004).

Vereniging Effatha, *De wereld van het dove kind*. (Den Haag, Van Keulen, 1963).

Vereniging Effatha, Jaarverslag 1965-1975. Archief Leidschendam-Voorburg, subarchief Effatha, doos 22.

Verwaal, J., Brouwer, H., & Teijlingen, R. (1988). *Effatha 100 jaar: Verleden en heden in woord en beeld*. Voorburg en Zoetermeer: Vereniging Effatha.